

AMNESTY
INTERNATIONAL

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ RAPORU 2014/15

DÜNYADA İNSAN HAKLARININ DURUMU

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ

Uluslararası Af Örgütü, herkesin insan haklarına erişebildiği bir dünya için kampanyalar düzenleyen yedi milyondan fazla kişinin oluşturduğu küresel bir harekettir. Vizyonu, her insanın İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si tarafından kabul edilen insan haklarına ve diğer tüm uluslararası insan hakları standartlarına erişebilmesidir.

Uluslararası Af Örgütü'nün misyonu, medeni, siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik olmak üzere tüm insan haklarına yönelik ciddi ihlalleri önlemek ve engellemek için araştırma yapmak ve eyleme geçmektir. İfade ve örgütlenme özgürlüğünden fiziksel ve zihinsel bütünlüğe, ayrımcılığın önlenmesinden barınma hakkına kadar tüm haklar ayrılmaz bir bütündür.

Uluslararası Af Örgütü'nün gelirlerinin büyük çoğunluğunu üyelik gelirleri ve bağışlar oluşturur. Hükümetlerden, araştırmalar ve insan hakları ihlallerine yönelik yürütülen kampanyalar için hiçbir fon talep ya da kabul edilmez. Uluslararası Af Örgütü hükümetlerden, siyasi ideolojilerden, ekonomik çıkarlardan ve dinlerden bağımsızdır. Uluslararası Af Örgütü, temel politika kararları her iki yılda bir düzenlenen Uluslararası Konsey toplantılarında, ulusal şubelerin temsilcileri tarafından alınan demokratik bir harekettir. Detaylar için internet sitemizi ziyaret edebilirsiniz.

Bütün hakları saklıdır. Bu yayının hiçbir bölümü yayıncıların izni alınmadan yeniden üretilemez, bir bilgi sisteminde saklanamaz ya da elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt ve/veya benzeri yöntemler yoluyla hiçbir biçimde yayınlanamaz. İzin istemek ya da diğer sorularınız için lütfen copyright@amnesty.org adresine yazınız.

İlk kez 2015 yılında
Uluslararası Af Örgütü
tarafından yayımlanmıştır.
Uluslararası Af Örgütü Türkiye
Şubesi
Hamalbaşı Cad. No : 22
Beyoğlu İstanbul Türkiye
© Uluslararası Af Örgütü 2015
İndeks : POL 10/001/2015
ISBN : 978-0-86210-488-7

Bu kitabın bir katalog
kayıdı British Library'de
bulunmaktadır.

Orijinal dili: İngilizce
amnesty.org.tr

Bu raporda Uluslararası Af
Örgütü'nün 2014 yılı boyunca
dünya çapındaki çalışmaları
ve takip ettiği konular yer
almaktadır. Raporda herhangi
bir ülke ya da bölge hakkında
bir konu başlığı bulunmaması
Uluslararası Af Örgütü'nün
üzerinde çalıştığı insan hakları
ihlallerinin yıl içerisinde

söz konusu yerde olmadığı
anlamına gelmez. Ülkeler
için hazırlanan bölümlerin
uzunluğu, Uluslararası Af
Örgütü'nün herhangi bir ülke
hakkında izlediği konuların
kapsamı ve derinliği açısından
kıyaslama ölçütü olarak
değerlendirilemez.

**ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ
RAPORU 2014/15**

İÇİNDEKİLER

YILLIK RAPOR 2014/2015

Bölüm 1. Bölgesel Genel Bakışlar

Avrupa ve Orta Asya'ya Bölgesel Genel

Bakış 2

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya Bölgesel Genel

Bakış 10

Bölüm 2. Ülke Bilgileri

Amerika Birleşik Devletleri 20

Suriye 25

Türkiye 30

ÖNSÖZ

SALİL SHETTY, GENEL SEKRETER

“Hükümet güçleriyle silahlı gruplar arasındaki çatışmalar Şam’da ki mahallem Yermük’ü arı kovanına çevirdi. O kadar hareketliydi... Yermük, başka mahallelerden kaçan insanlar için bir sığınak haline gelmişti. Ben insani yardım için çalışıp medya aktivistliği yapıyordum, ama maskeli adamlar için insani yardım görevlisi ya da silahlı muhalif savaşçı farketmiyordu. Gitgide daha fazla arkadaşım tutuklanınca saklandım.

“Saklandığım yerden çıkma zamanımın geldiğine karar vermiş, çantalarımı toplamıştım. Ama nereye gidebilirdim? Suriye’den gelen Filistinli mülteciler hiçbir yere vizesiz alınmıyor. Belki

Lübnan en az zorlanacağım seçenek olur diye düşündüm, ama Lübnan’da Filistinli mültecilere ırkçılık yapıldığını ve çoğu haklarından mahrum bırakıldıklarını duydum.”

Suriye’den Filistinli bir mülteci; Mısır ve Türkiye üzerinden gidip, tehlikeli bir deniz yolculuğuyla İtalya’ya vararak Avrupa’ya kaçtı.

Bu yıl, insan haklarını savunmaya çalışanlar ve savaş bölgelerindeki ızdırabı içinde hissedener için çok yıkıcı bir yıl oldu.

Hükümetler sivilleri korumanın önemini savunmuş gibi konuşuyor. Oysa bütün dünyada siyasetçiler, en muhtaç durumda olanları korumada korkunç derecede başarısız oldu. Uluslararası Af Örgütü bunun değişebileceğine ve artık değişmesi gerektiğine inanıyor.

Silahlı çatışmalarda uygulanması gereken kuralları belirleyen uluslararası insancıl hukuk zaten olabildiğince açık. Saldırıları asla sivilleri hedef alamaz. Sivil-savaşan ayrımı ilkesi savaşın dehşetini yaşayan insanlar için temel bir teminatır.

Yine de çatışmalarda en ağır bedeli ödeyenler tekrar tekrar siviller oldu. Ruanda soykırımının 20. yılında siyasetçiler, sivilleri koruyan kuralları ayaklar altına aldılar ya da başkalarının bu kuralları ölümcül bir şekilde ihlal edişini görmezden geldiler.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daha önceki yıllarda, daha sayısız hayat kurtarılabilirdi, Suriye’deki krizi ele alma konusunda defalarca başarısız olmuştu. Aynı başarısızlık 2014’te de devam etti. Son dört yılda, büyük çoğunluğu sivil olmak üzere, 200.000’den fazla insan, hem de çoğu hükümet güçlerinin saldırıları neticesinde, hayatını kaybetti. Suriye’den yaklaşık dört milyon kişi bugün başka ülkelerde mülteci

konumunda. 7,6 milyondan fazla kişi de Suriye içerisinde yerinden edilmiş durumda.

Suriye krizi, komşusu Irak'ınkiyle iç içe geçmiş durumda. Kendisini İslam Devleti (İD; daha önce IŞİD) olarak adlandıran ve Suriye'de savaş suçlarından sorumlu olan silahlı grup, Kuzey Irak'ta insan kaçırdı, infaz şeklinde katliamlar ve büyük çaplı etnik temizlik yaptı. Buna paralel olarak, Irak'ın Şii milisleri, Irak hükümetinin sessiz desteğiyle çok sayıda Sünni sivil kaçırdı ve öldürdü.

İsrail'in Gazze'ye Temmuz'da düzenlediği saldırıda 2.000 Filistinli hayatını kaybetti. Yine bunların büyük çoğunluğu, en azından 1.500'ü sivil. Uluslararası Af Örgütü'nün detaylı bir analizinde belirtildiği üzere, buradaki politikanın özelliği duygusuz bir umursamazlığı yansıması ve savaş suçları içermesi. Hamas da altı kişinin ölümüne yol açacak şekilde ayırım gözetmeksizin İsrail'e roket atarak savaş suçu işledi.

Nijerya'da kuzeyde hükümet güçleriyle silahlı grup Boko Haram arasındaki çatışma, Boko Haram'ın Çibok kasabasında 276 kız öğrenciyi kaçırmalarıyla bütün dünyada manşetlere taşındı. Bu, grubun sayısız suçlarından sadece biriydi. Nijerya güvenlik güçlerinin ve onlarla çalışan kişilerin, Boko Haram mensubu veya destekçisi olduğunu düşündükleri kişilere karşı işledikleri korkunç suçlar ise o kadar fark edilmedi. Bunlardan bazıları Uluslararası Af Örgütü'nün Ağustos'ta ortaya çıkardığı videolarda kaydedilmişti; katledilen mağdurların cesetleri bir toplu mezara atılıyordu.

Orta Afrika Cumhuriyeti'nde uluslararası güçlere rağmen 5.000'den fazla kişi mezhep kökenli şiddet sonucu can verdi. Yaşanan işkence, tecavüz ve toplu katliamlar dünya basınında neredeyse hiç yer almadı. Yine, ölenlerin çoğu sivil.

Dünyanın en yeni devleti Güney Sudan'da da hükümet güçleriyle muhalifler arasındaki silahlı çatışmada on binlerce sivil hayatını kaybederken iki milyon kişi de evinden kaçmak zorunda kaldı. İki taraf da savaş ve insanlık suçları işledi.

160 ülkede insan haklarının durumunu belgeleyen bu son yıllık raporun da gösterdiği gibi, yukarıdaki liste yaşananların ancak çok küçük bir kısmını yansıtır. Bazıları, yapılabilecek bir şey olmadığını, savaşın bedelini her zaman sivillerin ödediğini ve hiçbir şeyin değişmeyeceğini iddia edebilir.

Yanlış. Sivillere karşı işlenen ihlallerle karşı durup, sorumlu olanları adalete teslim etmek son derece önemli. Atılması gereken bariz ve uygulamaya yönelik bir adım şu anda bekliyor: Uluslararası Af Örgütü; soykırım, savaş suçları ve insanlık suçları işlenen durumlarda Güvenlik Konseyi'nin harekete geçmesini engelleyen veto yetkisini kullanmaktan gönüllü olarak vazgeçilmesini sağlayacak bir davranış kuralını kabul etmesi için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne sunulmuş olan ve halihazırda 40 kadar hükümet tarafından desteklenen teklifi memnuniyetle karşıladı.

Bu çok önemli bir ilk adım olabilir ve pek çok hayat kurtarabilir.

Ancak, başarısızlıklar, toplu vahşetleri önleme konusuyla sınırlı kalmadı. Köy ve kasabalarını çepçevre saran şiddetten kaçan milyonlarca insan da doğrudan yardımdan mahrum bırakıldı .

Başka hükümetlerin başarısızlıklarını yüksek sesle dile getirme konusunda en hevesli olan hükümetler öne çıkıp, o mültecilerin ihtiyaç duyduğu temel yardımı sunmaktan kaçındılar; hem maddi yardım, hem de yeniden yerleştirme imkanı sağlamamaları anlamında. 2014'ün sonunda Suriyeli mültecilerin yüzde ikisinden azı yeniden yerleştirilmişti. Bu rakamın 2015'te en az üç katına çıkması gerekiyor.

Bu arada da, çok sayıda mülteci ve göçmen, Avrupa kıyılarına ulaşmak için çaresizce çabalarlarken Akdeniz'de hayatını kaybediyor. Bazı AB üye devletlerinin arama-kurtarma operasyonlarına destek vermemesi, ölü sayısının şoke edici seviyelere gelmesinde etkili oldu.

Çatışmalarda sivilleri korumak adına atılabilecek adımlardan biri, yerleşim bölgelerinde patlayıcı silah kullanımının

yasaklanması olabilir. Böyle bir adım, (Moskova inandırıcı olmayan bir şekilde olaylarla ilgisini inkar etse de) Rusya destekli ayrılıkçılarla, Kiev yanlısı güçlerin sivil mahalleleri hedef aldığı Ukrayna'da birçok hayat kurtarabilirdi.

Sivililerin korunmasına yönelik kuralların önemi, bu kurallar ihlal edildiğinde gerçek anlamda hesap verebilirlik ve adalet olmasında yatar. Bu bağlamda, Uluslararası Af Örgütü, Cenevre'deki BM İnsan Hakları Konseyi'nin, 2009'da çatışmanın son birkaç ayında on binlerce sivilin öldürüldüğü Sri Lanka'daki çatışma sırasında gerçekleştiği iddia edilen insan hakları ihlalleri ve suiistimalleri için uluslararası bir soruşturma başlatma kararını memnuniyetle karşıladı. Uluslararası Af Örgütü son beş yıldır bu şekilde bir soruşturma için kampanya yapıyordu. Böyle bir hesap verebilirlik olmazsa asla ilerleyemeyiz.

Başka insan hakları konularında da iyileştirme ihtiyacı devam etti. Meksika'da Eylül'de zorla kaybedilen 43 öğrenci, 2006'dan beri Meksika'da kaybedilen veya ortadan kaybolan 22.000'den fazla kişiyi yakın zamanda trajik bir ekleme oldu. Bu kişilerin büyük kısmının suç çeteleri tarafından kaçırıldığına inanılıyor; ama birçokunun da, bazen o çetelerle birlikte hareket eden polis ve askerler tarafından zorla kaybedildiği bildirildi. Kalıntıları bulunan az sayıdaki mağdurda işkence ve diğer kötü muamelelere işaret eden izlere rastlandı. Merkezi hükümet ve eyalet yetkilileri, bu suçlara istinaden, devlet görevlilerinin olası bağlantısını tespit edebilecek ve, aileleri dahil, mağdurlara yasal yolları gerçekten açabilecek bir araştırma yapmadı. Herhangi bir tepki vermediği gibi, hükümet, insan hakları krizini örtbas etmeye kalktı; cezasızlık, yolsuzluk ve daha da ileri militarizasyon had safhadaydı.

Bir bakıma sivil toplumun rolünün önemine dair tuhaf bir iltifat olmakla beraber, dünyada birçok hükümet 2014'te STK'lara ve sivil topluma karşı yoğun önlemler almaya devam etti. Rusya, Soğuk Savaş söylemini hatırlatan tüyler ürpertici

“yabancı ajan kanunuyla” baskısını artırdı. Mısır'da, hükümetin karşı görüşlere izin vermeyeceği mesajını güçlü bir şekilde vermek için Mübarek döneminden kalma Dernekler Kanunu kullanılarak sivil toplum kuruluşlarına (STK) göz açtırılmadı. Önde gelen insan hakları kuruluşları misillemeden korktukları için, Mısır'ın insan hakları sicilini ele alacak BM İnsan Hakları Konseyi Evrensel Periyodik Değerlendirmesi'nden çekilmek zorunda kaldı.

Daha önce birçok örnekte olduğu gibi, göstericiler yine kendilerine yönelik tehditlere ve şiddete rağmen cesaret sergilediler. Hong Kong'da on binlerce kişi resmi tehditlere meydan okuyarak, temel ifade ve toplanma özgürlüklerini kullandı ve “şemsiye hareketi” olarak tanınan gösterilerde polisin aşırı ve keyfi güç kullanımıyla karşı karşıya kaldı.

İnsan hakları örgütleri olarak bazen değişim yaratma hayallerimizde fazla hırslı olmakla suçlanırsınız. Ama olağanüstü sonuçlar elde edilebileceğini unutmamalıyız. Üç ay öncesinde 50 devlet anlaşmayı onaylayıp eşik geçilince, 24 Aralık'ta uluslararası Silah Ticareti Anlaşması yürürlüğe girdi.

Uluslararası Af Örgütü ve başkaları 20 yıldır bu anlaşma için kampanya yapıyordu. Bize defalarca böyle bir anlaşmanın imkansız olduğunu söylediler. Artık bu anlaşma var ve silahların, onları başkalarına zulmetmek için kullanabileceklere satışını yasaklayacak. O yüzden, uygulamanın belirleyici olacağı önümüzdeki yıllarda kilit bir rol oynayabilir.

2014, Uluslararası Af Örgütü'nün kabul edilmesi için yıllarca kampanya yaptığı bir başka anlaşma olan ve örgüte 1977'de Nobel Barış Ödülü verilmesinin sebeplerinden birini teşkil eden İşkenceye karşı BM Sözleşmesi'nin kabulünün 30. yılıydı.

Bu yıl dönümü bir bakıma bir kutlama vesilesi olsa da, dünyanın her yerinde işkencenin hala çok yaygın olduğunu hatırlamamız için de bir vesile. Bu yüzden Uluslararası Af Örgütü bu yıl küresel “İşkenceyi Durdur” kampanyasını başlattı.

İşkenceyle mücadele için verilmiş bu mesajın etkisi, ABD Senatosu'nun Aralık'ta

yayımladığı ve ABD'ye 11 Eylül 2001'de yapılan saldırılar sonrasında işkenceye göz yumulabildiğini gösteren rapordan sonra özellikle arttı. İşkence suçu işlemiş kişilerden bazılarının hala utanılacak bir şey yapmadığına inanması çarpıcıydı.

Washington'dan Şam'a, Abuja'dan Kolombo'ya hükümet liderleri, ülke "güvenliğini" sağlama ihtiyacından bahsedip korkunç insan hakları ihlallerini haklı çıkarmaya çalıştı. Aslında tam tersi geçerli: Bugün böylesine tehlikeli bir dünyada yaşamamızın önemli sebeplerinden biri bu tür ihlaller. İnsan haklarının olmadığı yerde güvenlik olamaz.

Tekrar tekrar gördük ki, insan hakları açısından umutsuz görünen zamanlarda bile, hatta belki özellikle öyle zamanlarda, dikkate değer değişiklikler yaratmak mümkün.

Umudumuz, önümüzdeki yıllarda dönüp 2014'e baktığımızda, 2014'te yaşadıklarımızı, üstesinden gelerek ayağa kalkıp daha iyi bir gelecek yarattığımız bir dip noktası, inebileceğimiz en alt seviye olarak görmemizdir.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ
RAPORU 2014/15
BÖLGESEL GENEL BAKIŞLAR

AVRUPA VE ORTA ASYA'YA BÖLGESEL GENEL BAKIŞ

9 Kasım 2014 Berlin Duvarı'nın yıkılışının, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ve, bir yorumcuya göre, "tarihin sonunun" 25. yıl dönümüydü. Yıl dönümünü Berlin'de kutlayan Almanya Başbakanı Angela Merkel, "Duvar'ın yıkılışı bize hayallerin gerçekleşebileceğini gösterdi," diyordu; gerçekten, komünist Avrupa'daki birçok kişi için öyle de oldu. Ancak, çeyrek yüzyıl sonrasında, eski seçkinlerin yerinde sorunsuzca yükseliveren yeni seçkinler, insanların elindeki değişim imkanını koparıp alınca, eski Sovyetler Birliği'ndeki yine milyonlarca insan için daha fazla özgürlük hayali eskisi kadar uzak kaldı.

2014 ilerlemenin yavaşladığı bir başka yıl daha değildi. Bir gerileme yılıydı. Berlin Duvarı'nın yıkılışı tarihin sonunu simgeliyor idiye, doğu Ukrayna'daki çatışma ve Rusya'nın Kırım'ı ilhakı tarihin kaldığı yerden devam ettiğinin açık işareti oldu. Angela Merkel'le aynı gün konuşan, Sovyetler Birliği'nin eski lideri Mikail Gorbaçov bunu doğruca şöyle ifade etti: "Dünya yeni bir Soğuk Savaş'ın eşiğinde. Hatta başladığını söyleyenler bile var."

Ukrayna'da yaşanan hazin olaylar hayal kurmanın tehlikelerini ve zorluğunu gözler önüne serdi. EuroMaydan gösterileri Şubat'ta kanlı bir şekilde sonlanana kadar 100'den fazla kişi öldürüldü. Ayrıca, yıl sonunda, doğu Ukrayna'daki çatışmalar sırasında çoğu sivil olmak üzere ölenlerin sayısı 4.000'i aşmıştı. Eylül'de ateşkes imzalanmasına rağmen yer yer çatışmalar devam etmiş, yıl sonundan önce hızlı bir çözüme ulaşılması ihtimali pek kalmamıştı. Rusya, aksi yönde sağlam kanıtlar olmasına rağmen, ayrılıkçı kuvvetleri hem asker hem de donanımla desteklediğini inkar etmeye devam etti. İki taraf da, yüzlerce sivilin hayatını kaybetmesine yol açan rastgele ateş açılması gibi çeşitli uluslararası

insancıl hukuk ve insan hakları ihlallerine sebep oldu. Çatışmaların yaşandığı hatlarda ve ayrılıkçıların elindeki bölgelerde asayiş bozuldukları, hem ayrılıkçıların hem de Kiev taraftarı gönüllü taburların gerçekleştirdiği insan kaçırmalar, infazlar ve işkence ile kötü muameleye dair bildirimler arttı. İki taraf da bu tür hak ihlallerini araştırmak ve önlemek konusunda pek adım atmadı.

Kırım'daki durum tahmin edilebilir şekilde kötüleşti. Bölgenin Rusya Federasyonu'na geçmesiyle birlikte bu değişikliğe karşı çıkanların ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüklerini kısıtlamak için Rus kanun ve uygulamaları kullanıldı. Ukrayna taraftarı aktivistler ve Kırım Tatarları taciz edildi, tutuklandı, hatta bazı örneklerde, ortadan kayboldu. Kiev'de, hukukun üstünlüğünü güçlendirmek, ceza yargılaması sistemindeki hak ihlallerini ortadan kaldırmak ve yaygın yolsuzlukla mücadele etmek için gerekli reformları hayata geçirme konusundaki zorlu görev, Cumhurbaşkanlığı ve Parlamento seçimleri ile doğuda hala şiddetle devam eden çatışmanın kaçınılmaz bir şekilde dikkatleri dağıtması sebebiyle ertelendi. Yıl sonu itibarıyla, EuroMaydan göstericilerinin öldürülmesine ilişkin soruşturmalarda pek ilerleme kaydedilmemişti.

Ukrayna'daki jeopolitik fay hattının kırılması, Rusya'da eş zamanlı olarak hem devlet başkanı Putin'in popülaritesini artıran, hem de Kremlin'i karşı görüşlere karşı daha temkinli hale getiren çeşitli sonuçlara yol açtı. Doğu-Batı ilişkilerindeki kopma, ana akım medyaya Batı ve Ukrayna karşıtı bir propagandanın agresif bir şekilde yürütülmesi şeklinde yansıdı. Aynı zamanda Kremlin medya ve internet üzerindeki kontrolünü artırıp, gösterilere sınırlamalar getirdiği ve bağımsız STK'ları taciz edip kötümüş gibi gösterdikçe, muhalif görüşlerin ifade edilip anlatılabileceği alan da belirgin bir şekilde daralmış oldu.

Eski Sovyetler Birliği'nin başka yerlerinde de, Berlin Duvarı'nın yıkılışının yeşerttiği umutlar ve arzular sönmeye devam etti. Orta Asya'da, Kazakistan'da ve daha da

belirgin bir şekilde Türkmenistan'da otoriter hükümetler güçlü konumlarını sürdürdüler. Özbekistan'da olduğu gibi, hafif sendeliyor görünümlerinde de bu, bastırılmaya devam edilen daha yaygın hoşnutsuzluğa bir yanıt şeklinde değil de, daha çok yönetici seçkinlerin kendi aralarındaki kavgaların sonucu oldu. Azerbaycan karşı görüşlerin susturulmasında özellikle saldırgan bir tutum sergiledi: Yıl sonunda Uluslararası Af Örgütü Azerbaycan'da, aralarında blog yazarı, siyasi aktivist, sivil toplum liderleri ve insan hakları avukatlarının da bulunduğu 23 kişiyi düşünce suçlusu olarak tanıdı. Azerbaycan'ın yılın ilk yarısındaki Avrupa Konseyi dönem başkanlığı da daha itidalli hareket etmesini sağlayamadı. Hatta, sadece yaygın olarak Azerbaycan'da değil, Orta Asya'nın başka bölgelerinde de stratejik çıkarlar, uluslararası toplumdan gelen geniş çaplı insan hakları ihlallerine ilişkin ilkeli eleştirilerin ve ilginin sürekli olarak önünde geldi. Rusya için bile, medeni ve siyasi haklar üzerindeki artan baskıya yönelik uluslararası eleştiriler de garip bir şekilde hiç duyulmadı.

Rusya popüler, "demokratik" otoriter yönetimin pazar lideri olma konumunu sürdürür de, bu trend bölgedeki başka ülkelerde de gözlemlendi. Türkiye'de Recep Tayyip Erdoğan, doğrudan kendisini ve ailesini zan altında bırakan bir dizi üst düzey yolsuzluk skandalına rağmen Ağustos'taki Cumhurbaşkanlığı seçimlerini rahat bir şekilde alarak oy toplama gücünü bir kez daha sergilemiş oldu. Bu skandallara yanıt olarak da, bir yıl önce Gezi olaylarında olduğu gibi, geri adım atmadı: Bir zamanlar müttefiki olan Fethullah Gülen'e yakın olduğundan şüphe edilen yüzlerce savcı, polis memuru ve yargıcın görev yeri değiştirildi. Macaristan'da, iktidardaki Fidesz Partisi'nin Nisan'da yeniden seçilmesiyle güçler ayrılığındaki belirsizlik devam ederken, daha doğudaki gelişmeleri hatırlatırcasına, bazı kritik STK'lar yabancı hükümetlerin çıkarlarına hizmet ettikleri iddiasıyla saldırılara hedef oldu. Yıl sonunda birkaç STK, sözde mali uygunsuzluklardan

dolayı cezai kovuşturma tehdidiyle karşı karşıyaydı.

Avrupa Birliği (AB) çapında, kemikleşen ekonomik zorluklar ve ana akım siyasi partilere duyulan güvenin azalması, siyasi spektrumun her iki ucundaki popülist partilerin yükselişini tetikledi. Milliyetçi, yabancı düşmanlığını pek gizlemeyen tavırların etkisi özellikle giderek daha kısıtlayıcı bir hal alan göç politikalarında kendini gösterirken, yansımaları devletler üstü yetkiye artan güvensizlikte de hissedildi. AB'nin kendisi kadar, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de başlı başına hedef haline geldi. İktidardaki partilerin alenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne saldırmaya ve Sözleşme sisteminden çekilmeyi tartışmaya başladığı İngiltere ve İsviçre bu hareketin başını çekti.

Özetle, Avrupa ve Orta Asya bölgesindeki uluslararası insan hakları çerçevesinin bütünlüğü ve ona sunulan destek Berlin Duvarı'nın yıkılışından bu yana hiç bu kadar kırılğan görünmemiştir.

İFADE, ÖRGÜTLENME VE TOPLANMA ÖZGÜRLÜKLERİ

Eski Sovyetler Birliği'nin tamamında otokratik hükümetler iktidardaki hakimiyetlerini ya sürdürdü ya daha da pekiştirdi. Rusya'da ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüklerine saygıdaki düşüş, Vladimir Putin'in devlet başkanlığına dönüşüyle hızlandı. Gösteri yürüyüşleri kanunu ihlallerinde daha büyük cezai sorumluluk olması gibi cezalar artırıldı. Yıl boyunca, küçük çaplı hazırlıksız gösteriler, ne kadar barışçıl olursa olsun, her seferinde dağıtıldı; yüzlerce kişi tutuklanıp para cezasına çarptırıldı ya da kısa süreli tutukluluk cezası aldı. Mart ve Eylül'deki savaş karşıtı gösteriler gibi birkaç tane daha büyük planlı gösterinin yapılmasına izin verildi. Bağimsız, eleştirel STK'lar sürekli olarak medyada ve öncü siyasetçiler tarafından alçak dış güçlerin parası ve menfaatleri için hareket eden beşinci kol olarak lanse edildi. Medyadaki karalama kampanyalarıyla itibarsızlaştırılan onlarca STK, siyasi açıdan

zehirli sayılabilecek “yabancı ajan” etiketiyle tescil olma şartına karşı çıktıkları için davalarla da uğraşmak zorunda kaldı; neticede beşi kendini lağvetti.

Beyaz Rusya’da zaten son derece kısıtlayıcı olan gösteri yürüyüşleri kanunu fiilen halk gösterilerini yasaklayacak şekilde uygulanmaya devam etti. Buna yine de kalkışan birkaç kişi bu çabalarına karşılık kısa süreli gözaltına alındı. Mayıs’taki Dünya Buz Hokeyi Şampiyonası’na hazırlık döneminde tutuklanan 16 sivil toplum aktivistine ise beş ile 25 gün arası idari gözaltı cezası verildi. Sekiz gösterici de Çernobil nükleer felaketinin anısına düzenlenen barışçıl bir gösteri sebebiyle keyfi olarak gözaltına alındı. Kendilerine isnat edilen suçlar “adi holiganlık” ve “polis emirlerine uymamak”tı. Siyasi aktivist olarak bilinen bir sekiz kişi de yine benzer suçlara istinaden gösteriden önceki günlerde gözaltına alındı.

Sivil toplum aktivistleriyle siyasi aktivistler özellikle Azerbaycan’da hedef haline geldi. Önde gelen 10 insan hakları örgütü kapanmaya veya faaliyetlerini durdurmaya zorlandı ve en az altı tanınmış insan hakları savunucusu işleriyle ilgili gerçek dışı suçlamalarla cezaevine gönderildi. Blog yazarları ve muhalif gençlik liderlerine genelde uyuşturucu madde suçları isnat edildi. Bağımsız gazeteciler taciz, şiddet ve uydurma iddialarla karşı karşıya kalmaya devam etti.

Orta Asya’daki durumda bir iyileşme gözlemlenmedi. Gerçekten bağımsız medya kuruluşlarının, STK’ların ve siyasi partilerin kuruluşunu sözüm ona kolaylaştırmak için kağıt üzerinde hazırlanmış yasal reformlara rağmen, Türkmenistan’da bu tür kuruluşlar hala ortaya çıkamadı. İnternet erişimi ve çevrimiçi ortamda ifade özgürlüğü ciddi bir şekilde kısıtlanmaya devam etti. Özbekistan’da birkaç dayanıklı insan hakları aktivisti çalışmaya devam etti ama bunu hep yakın takip altında ve ciddi bir şahsi risk alarak yapmak zorunda kaldılar. Her iki ülkede de gösteri yapmak hala fiilen imkansızdı. Kırgızistan’da sivil toplum aktivistleri çok daha özgür bir ortamda

faaliyetlerini gerçekleştirmekle beraber taciz bildirimlerinde bulunmaya devam etti. Yine de burada bile hükümet, önceden izin almaksızın dernek kurma haklarını ortadan kaldıracak yasa teklifinde bulundu; hatta Parlamento’da Rusya’dakine benzer bir “yabancı ajan” kanunu çıkarılmasına ilişkin konuşmalar oldu.

Kazakistan’da yeni Ceza Kanunu, STK’ların meşru faaliyetlerini kısıtlamak amacıyla kullanılabilir bir dizi yeni suç tanımlarken, hükümet de benzer şekilde STK’ların yabancılar tarafından finanse edilmesini daha sıkı kısıtlamayı düşünmeye başladı. Halk gösterileri yapıldı, ama katılımcılar para cezası ve tutuklama risklerini göze aldı. Basın özgürlüğü azaldı ve internet hiç olmadığı kadar katı kısıtlamalara tabi tutuldu; sosyal ağlar ve bloglar sıkça kısıtlandığı gibi, kapalı duruşmalarda alınan mahkeme kararları sonucunda internet temelli kaynaklar bloke edildi.

Türkiye’de iktidardaki AK Parti, çoğu zaman devletin – ve özel şahısların – iş ilişkilerini kullanarak medya üzerindeki etkisini artırdı. Eleştirel yazan, bağımsız gazeteciler gergin genel yayın yönetmenleri veya hoşnutsuz şirket sahipleri tarafından işten çıkarılmaya devam ederken, otosansür yaygınlığını korudu. 2013’te Gezi Parkı eylemleri sırasında acımasızca bastırılan barışçıl toplanma özgürlüğü, gösterilere ilişkin kısıtlayıcı mevzuatla ve barışçıl göstericilerin, kalabalık olacakları tehdidi hissedildiğinde veya hassas bir konuda toplandıklarında şiddet kullanılarak dağıtılmasıyla ihlal edilmeye devam etti. Aralık’ta birçok gazeteci yolsuzluk iddialarıyla ilgili haber yaptıkları için çok geniş kapsamlı terörle mücadele kanunları uyarınca tutuklandı.

MÜLTECİ VE GÖÇMEN HAKLARI

Dünyada yerinden edilmiş insanların sayısı İkinci Dünya Savaşı’nın sonundan bu yana ilk kez 50 milyonu aştı. AB’nin ve birkaç istisna ile üye devletlerin tepkisini her şeyden önce belirleyen, onları dışarıda tutma arzusu oldu. Bu, AB’nin Suriyeli mülteci krizine verdiği yanıtta şoke edici bir şekilde ortadaydı.

Yılın sonunda, yaklaşık dört milyon Suriyeli mültecinin sadece 150.000 kadarı AB'de yaşıyordu; yani kabaca, İslam Devleti'nin Kobane'ye doğru ilerlemeye başlamasının ardından Türkiye'ye bir haftada giren mülteci sayısı kadar. AB ülkeleri, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından üçüncü ülkeye yerleştirilmesi gerektiği tespit edilen 380.000 mülteciden sadece 36.300'ü için yeniden yerleştirme taahhüdünde bulundu. Almanya 20.000 kişi için yeniden yerleştirme imkanı önerdi. Toplam 275 milyon nüfusu olan İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya ve Polonya, nüfuslarının %0,001'ne denk gelecek şekilde ancak 2.000'den biraz fazla kişi için yerleştirme sağlamayı önerdi.

Mülteci ve göçmenlerin Avrupa'ya ulaşabileceği güvenli yasal yolların olmamasına AB'nin kara sınırlarından geçişe izin vermeme kararlılığı da eklenince, rekor sayıda insan Avrupa'ya deniz yoluyla ulaşmayı denedi ve rekor sayıda da insan boğuldu. Birleşmiş Milletler'in mülteci ajansı BMMYK'nin tahminlerine göre yılın sonunda 3.400 mülteci ve göçmen Akdeniz'de hayatını kaybetmişti; böylelikle Akdeniz dünyada göçmenler için en tehlikeli deniz yolu oldu.

Yılın ilk 10 ayında, İtalya'nın, yarıdan fazlası Suriye, Eritre ve Somali gibi ülkelere gelen mültecilerden oluşan 100.000'i aşkın insanı kurtaran tek tarafı ve etkileyici arama kurtarma operasyonu Mare Nostrum sayesinde denizde daha fazla hayat kaybı önlenmiş oldu. Ancak, diğer AB üye devletlerinden gelen yoğun baskıdan dolayı operasyon 31 Ekim'de durduruldu. Onun yerine AB, sınır ajansı Frontex'in eşgüdümünde ölçek, kapsam ve yetki bakımından büyük ölçüde daraltılmış Triton adlı toplu bir operasyon önerdi.

Bir şekilde AB'nin dış sınırları boyunca uzanan giderek daha yüksek ve uzun çitleri aşmayı veya onların etrafından dolaşmayı başaranlar İspanya, Yunanistan ve Bulgaristan tarafından yasal olmayan bir şekilde Türkiye ve Fas'a geri itilme riskiyle karşı karşıya kaldılar. Yıl sonunda İspanya'daki iktidar

partisi Kamu Güvenliği Kanun tasarısı için Ceuta ve Melilla'dan gelenleri yargılamadan tekrar Fas'a ihraç etmeye yasal hale getirecek bir değişiklik hazırladı. AB bu ülkelerle sınır kontrolü yönetimini sıkılaştırmaya çalıştıkça, geri itmeler giderek daha fazla geri çekilmeyle pekişti.

"Büyük Kale Avrupa"nın zindanları olan göçmen gözaltı merkezleri, çoğu zaman ağzına kadar olmak üzere, doluluğunu korudu. Aileler ve çocuklar dahil, düzensiz göçmenler ve sığınmacılar kalabalık gruplar halinde sıkça uzun süreli olarak ve bazen de korkunç koşullarda gözaltında tutulmaya devam ettiler.

İŞKENCE VE DİĞER KÖTÜ MUAMELELER

ABD Senatosu İstihbarat Komitesi'nin Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı CIA'nın gözaltı programıyla ilgili raporunun yayımlanması, sadece ilgili hak ihlallerinin çok edici ayrıntılarını değil, Avrupa ülkelerinin ne derece suç ortaklığı ettiğini de olduğu gibi gözler önüne serdi. Birkaç ülke (Polonya, Litvanya ve Romanya) gizli gözaltı merkezlerine ev sahipliği yaparken, başta Birleşik Krallık, İsveç, Makedonya ve İtalya olmak üzere bazıları da gözaltında tutulan düzinelere kişilerin yasa dışı sevki, zorla kaybedilmesi ve işkence ile diğer kötü muamelelere maruz kalmasında başka yollarla ABD hükümetine yardım etti. Bu ülkelerin hiçbirinde sorumluların hesap vermesine yönelik ciddi bir ilerleme kaydedilmedi. Polonya, Litvanya ve Birleşik Krallık'taki birkaç mağdurun bireysel şikayetleri kapsamında birtakım olumlu gelişmeler kaydedilmiş olsa da (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Temmuz'da Polonya hükümetinin 2002 ve 2005 yılları arasında ülkede gizli bir hapisane açmak için CIA'le gizlice anlaşmasını tespit etti), hesap verebilirlik; kaçınma, inkar ve gecikmelerle zayıflatılmaya devam etti.

Haziran'da İrlandalı televizyon kanalı RTÉ, 1971 ve 1972'de Kuzey İrlanda'da bulunan İngiliz güvenlik güçlerinin yargısız gözaltına alma yetkileriyle kullandıkları beş işkence

teknikğine ilişkin, Birleşik Krallık hükümetinin elinde olup da şimdiye kadar açıklanmamış kanıtlar yayınladı. Bu teknikler CIA'nın 30 yıl sonra kullandıklarına çok benziyordu. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi daha önce İrlanda hükümeti tarafından açılan devletlerarası bir davada bu tekniklerin işkence değil, kötü muamele sayılabileceğine karar vermişti. İrlanda Hükümeti Aralık'ta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararını yeniden gözden geçirmesini talep edeceklerini duyurdu.

İşkence ve diğer kötü muameleler eski Sovyetler Birliği'nde yaygınlığını korudu. Rusya ve Orta Asya'da, özellikle terörle ilgili suçlar isnat edilen veya İslamcı gruplara mensup olduğundan şüphelenilen kişiler, ulusal güvenlik güçlerinin elinde işkence riskiyle karşı karşıyaydı; ama genel olarak da bölgenin tamamında, pek kontrol edilmeyen ve yozlaşmış kolluk kuvvetleri suç itiraf ettirmek veya rüşvet alabilmek için sıkça işkence ve diğer kötü muamelelere başvurdu. Etkili, bağımsız soruşturmaların yapılmadığı bir ortamda bu tür hak ihlallerinin cezasız kalması çoğunlukla olağan sayıldı.

Türkiye'de gözaltında işkence düşüş eğilimini sürdürse de, polislin gösterilerde rutin olarak aşırı güç kullanımı hala açık ortadaydı. 2013'teki Gezi Parkı eylemleri sırasında polislin gerçekleştirdiği hak ihlallerinden dolayı hayatını kaybedenler ve yüzlerce ağır yaralı için adalet 2014'te de ya sağlanamadı ya da geciktirildi. Yunanistan ve ara ara İspanya'da kolluk kuvvetleri gösterileri dağıtmak için aşırı güç kullanmaya devam etti; buralarda da bu tür hak ihlalleri ağırlıklı olarak cezasız bırakılmak suretiyle teşvik edildi.

Gösterilerle ilgili en hazin hak ihlalleri Ukrayna'da, Kiev'deki EuroMaydan gösterileri sırasında ve bunların kanlı bir şekilde son bulmasında yaşandı. En az 85 göstericiye ek olarak 18 polis memuru da şiddetin doğrudan sonucu olarak hayatını kaybetti; yaralananların kesin sayısı ise hiç bildirilmedi. 30 Kasım 2013'te çevik kuvvetin barışçıl göstericilere karşı ilk güç

kullanımının ardından, yılın ilk aylarında hem sıkça gereksiz güç kullanımı, hem de keyfi tutuklamalar ve göstericilere karşı cezai kovuşturma başlatma girişimleri yaşandı. Şubat sonunda, dürbünlü tüfek dahil, içinde gerçek mühimmat olan ateşli silahlar kullanıldı; ancak, bunları hangi kuvvetlerin, kimden emir alarak kullandığı öğrenilemedi. Gösteriler sürerken, onlarca EuroMaydan aktivisti ortadan kayboldu. Bazıları daha sonra ortaya çıktı; kaçırılmış ve işkence görmüşlerdi. 20'den fazlasının kaderi ise yıl sonunda hala açıklanmamıştı.

Ukrayna Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in azledilmesinden sonra yeni yetkililer, EuroMaydan gösterileri sırasında yaşanan insan öldürme ve diğer hak ihlallerinden sorumlu olanlar hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılacağı sözünü verdiler. Ancak, eski üst düzey siyasi yönetimi mahkemeye vermek dışında, bu yönde pek bir somut adım atılmadı. Yıl sonunda EuroMaydan'la ilişkili hak ihlallerinden ötürü ancak bir avuç düşük rütbeli polis hüküm giymişti.

ÖLÜM CEZASI

Bu bölgede ölüm cezasını uygulamayı sürdüren tek ülke Beyaz Rusya'da en az üç erkek infaz edildi. Üç infaz da, BM İnsan Hakları Komisyonu'nun bu üç kişinin davalarını inceleyebilmek için süre talep etmesine rağmen gerçekleştirildi.

GEÇİŞ DÖNEMİ ADALETİ

Eski Bosnalı Sırp lider Radovan Karadžić ve eski ordu komutanı Ratko Mladić hakkındaki davalar, elinde kalan son birkaç davayı ağır ağır inceleyen Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından görülmeye devam etti. Ulusal düzeyde ise, eski Yugoslavya'da yaşanan çeşitli çatışmalar sırasında işlenen savaş ve insanlık suçları için hesap verilmesi süreci sancılı bir yavaşlıkla ilerlemeye devam etti. Yeni iddianamelerin sayısı artmadı; davalar sürüncemede kaldı ve ulusal savaş suçları mahkemelerine siyasi saldırılar devam etti. Savaş suçları

mahkemeleri, savcılık ve soruşturma birimlerindeki personel ve kaynak sıkıntısı devam ederken, adalete sağlama konusunda gözlemlenen siyasi irade eksikliği, herkesin önünde ifade edilen devam etme arzusunun giderek daha çok arkasına gizlendi.

Bölgenin genelinde, cinsel şiddet mağdurları dahil, savaşın sivil mağdurlarının savaş tazminatına erişimi, statülerini belirleyip haklarını güvence altına alan kapsamlı yasal düzenlemeler hayata geçirilemediği için engellenmeye devam etti. Eylül'de Hirvatistan, Sırbistan ve Bosna-Hersek, çatışmalardan beri hala kayıp olan binlerce kişinin cesedinin akıbetinin belli olması ve bunların iadesi konusunda bugüne kadar yavaş ilerleyen sürecin hızlandırılması için bir bölgesel işbirliği anlaşması imzalandı. Kayıp kişilerle ilgili mevzuatın olmaması yüzünden her üç ülkede de akrabaların hakları ve geçimleri tehlikede olmaya devam etti.

Kuzey İrlanda'daki başlıca partiler, bir yıl önce Amerikalı diplomat Richard Haass tarafından iki yeni mekanizma ile ilgili dile getirilen önerileri hayata geçirmek üzere Aralık 2014'te prensipte anlaştılar: bir Tarihi Araştırma Birimi ile Bağımsız Bilgi Toplama Komisyonu. Yalnız, finans, kaynak bulma, zamanlama ve mevzuatla ilgili ayrıntılar daha tam çözülemedi.

TERÖRLE MÜCADELE VE GÜVENLİK

Bölgenin tamamında hükümetler; 2013'te Edward Snowden'ın ABD'deki izleme programının boyutlarını ortaya sermesinden sonra çoğu buna itiraz etmiş olsa da, internet tabanlı iletişimi ne derece izledikleri konusunda ketumluklarını korudular. Birleşik Krallık'ta Uluslararası Af Örgütü ve başka davacı STK'lar Birleşik Krallık'ın izleme sisteminin insan haklarını uygunluğunu sorgulamak için dava açıp başarısız oldu; ama şimdi Strazburg'da davaların yeniden incelenmesini talep edecekler.

AB ülkeleri, ulusal güvenlik için risk teşkil ettiği düşünülen bireyleri işkence veya diğer kötü muamelelere maruz kalma riskiyle karşı karşıya oldukları ülkelere

iade ederken güvenilir olmayan diplomatik vaatlerle yetinmeye devam etti. Bu uygulama, aranan kişilerin Orta Asya ülkelerine iadesini durdurmak için tekrar tekrar karar veren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ni atlatmaya çalışan Rusya'da giderek daha fazla rağbet gördü. Eski Sovyetler Birliği'nin tamamında, işbirliği yapan devletler, aranan terör zanlılarını çok büyük ihtimalle işkence görecekleri diğer ülkelere hem yasal yollarla hem de el altından sıkça iade ettiler.

Kuzey Kafkasya'daki güvenlik durumu istikrarsızlığını sürdürürken, güvenlik operasyonları her seferinde ciddi insan hakları ihlalleriyle lekelendi. Aralık'ta Grozni'ye yapılan geniş çaplı saldırıdan sonra Çeçen lider Ramzan Kadirov, faileri ailelerinden intikam almakla tehdit etmişti; ona bağlı kuvvetlerin tehdidi yerine getirerek birçok ev yakması, kolluk kuvvetlerinin istismarlarına çarpıcı bir örnek oldu.

Türkiye'de çok genel ifadeler içeren terörle mücadele mevzuatı, meşru ifade özgürlüğü uygulamalarını kovuşturmak için kullanılmaya devam etti. Öte yandan, yargılamaya öncesi tutukluluk sürelerine konan yeni sınırlamalar birçok kişinin tahliyesiyle sonuçlandı.

AYRIMCILIK

Ayrımcılık bölgede milyonlarca insanın hayatını etkilemeyi sürdürdü. Romanlar, Müslümanlar ve göçmenler dahil, her daim önyargı mağduru olanlar bundan esas etkilenenler olsa da, antisemitizm de yaygınlığını korudu ve şiddet içeren saldırılarla kendini ara ara gösterdi. Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks (LGBTİ) bireylerin hakları konusunda hem ilerlemeler hem de gerilemeler oldu.

Siyasi demeçler, eylem planları ve ulusal stratejiler; ötekileştirilmiş milyonlarca Romanın hayatını yine pek değiştiremedi. Bunun da istisnasız her yerde sebebi, bütün bunları uygulamaya koyacak siyasi iradenin olmaması ve Romanların toplumsal dışlanmasının ardında yatan asıl nedenlerin, yani önyargı ve ırkçılığın tespit edilip çözülememesi oldu.

Sonuç olarak, Romanlar barınma, eğitim ve istihdamda yaygın olarak ayrımcılığa uğramaya devam etti. Kaçak yerleşim yerlerinde yaşayan yüz binlerce Roman ya sosyal konutlara erişim için mücadelesini sürdürdü ya da aşikar ihtiyaçlarını, bırakın öncelik olarak görmeyi, belirlemekten aciz kriterler yüzünden sistem dışı kaldı. Kaçak yerleşim yerlerinde yaşayanların konut güvencesizliği sorununa çare bulmak için geliştirilen yasal girişimler bir dizi ülkede tartışmaya açıldı, ancak hiçbir yerde kabul edilmedi. Netice itibarıyla, Avrupa'da kaçak yerleşim yerlerinde yaşayan insanlar zorla tahliyeler karşısında aciz kalmaktan kurtulamadı.

Devlet yetkililerinin, uzun zaman önce tespit edilmiş bu sorunun ele alınacağına dair defalarca verdiği sözlere rağmen, Romanların eğitimde ayrıştırılması, başta Slovakya ve Çek Cumhuriyeti olmak üzere, Orta ve Doğu Avrupa'da yaygın bir şekilde devam etti. Bir olumlu gelişme, AB'nin, Romanlara eğitimde ayrımcılık yaptığı için Çek Cumhuriyeti hakkında AB irkçilikla mücadele mevzuatını (Irak Eşitliği Direktifi) ihlalden işlem başlatması oldu. Ayrıca İtalya ve açıklanmayan birkaç AB devleti daha Avrupa Komisyonu tarafından, yine farklı alanlarda Romanlara ayrımcılık yaparak Irak Eşitliği Direktifini ihlal edip etmedikleri konusunda incelemeye alındı. Belki de bunlar, AB'nin 10 yıl önce kabul ettiği mevzuatı nihayet hayata geçirme arzusunun işaretidir.

Temmuz'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Fransa'nın kamusal alanda yüzün tamamen örtülmesi yasağının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirlenmiş hakları ihlal etmediğine karar verdi. Halbuki bu yasağın, yüzü tam kapatan peçeyi hedef aldığı; dolayısıyla, onu takmayı tercih eden Müslüman kadınların ifade, dini inanç ve ayrımcılığa uğramama özgürlüklerini kısıtladığı ortada. Avrupa Mahkemesi, ifade özgürlüğü için endişe verici sonuçları olabilecek bu uygunsuz kararında, "birlikte yaşamının" muğlak gereksinimlerine atıfta bulunarak kısıtlamaları haklı bulduğunu belirtti.

Özellikle Roman, Müslüman, Yahudi, göçmen ve LGBTİ bireyleri hedef alan şiddet içerikli nefret suçları kıtanın tamamında devam etti. Birkaç AB üye devleti dahil, çeşitli ülkelerde cinsel yönelim ve cinsel kimlik, nefret suçları mevzuatında yasaklanmış sebepler olarak yine yer almadı. Bölgenin genelinde nefret suçları gerektiği kadar bildirilmedi ve yeterince araştırılmadı. Bağımsız nefret suçu kusurları ve ayrımcı saiklerin ağırlaştırıcı neden olarak cezalandırılmasına müsaade eden ceza kanunu hükümlerine çoğu zaman başvurulmazken, incelemeyi yapanlar olası ayrımcı saikleri incelemede, savcılar da faileri uygun bir şekilde suçlamada veya mahkemeye kanıt sunmada yetersiz kaldılar.

Artan sayıda ülke eşcinsel çiftlere eşit haklar tanımaya başladı (ama genelde evlat edinme konusu hariç). Sırbistan ve Karadağ'da da AB'nin yakın takibi altında ilk kez başarılı, güvenli Onur yürüyüşleri düzenlendi. Yine de homofobi yaygın olmaya devam etti ve Batı'da artan hoşgörüyü karşılık (hatta bazen iddia edildiği üzere, ondan ötürü) daha doğuda LGBTİ bireylerin ifade özgürlüğüne daha büyük kısıtlamalar getirildi. Rusya'da LGBTİ aktivistlerin halka açık etkinlikler düzenlemesi; yerel yönetimlerin, reşit olmayanlar arasında eşcinsellik propagandasının yasaklanmasını öngören yasayı dayanak göstermesiyle sürekli engellendi. Benzer bir yasa Litvanya'da içinde eşcinsel ilişki geçen hikayeler de olan bir masal kitabının yasaklanmasında kullanıldı. Kırgızistan'da "geleneksel olmayan ilişkilerin propagandasını" yasaklayacak mevzuat Parlamento tarafından görüşüldü. LGBTİ bireyler, organizasyonlar ve etkinliklere saldırı düzenlenmesi, doğu Avrupa ve Balkanlar'ın büyük kısmında olağan sayıldığı gibi, umursamaz ceza yargılaması sistemlerinde nadiren doğru bir şekilde ele alındı.

KADIN VE KIZ ÇOCUKLARINA YÖNELİK ŞİDDET

Cinsiyet temelli ve aile içi şiddet bölgenin tamamında yaygın olmaya devam etti. AB

Temel Haklar Ajansı'nın Mart'ta yayımladığı bir rapora göre AB'de her üç kadından biri 15 yaşından sonra fiziksel ve/veya cinsel istismara maruz kalmış. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi bu yüzden doğru zamanda yürürlüğe girmiş oldu; ama yıl sonunda sözleşmeyi onaylamış olan ülke sayısı hala sadece 15'ti.

Bu olumlu gelişmeye rağmen, kitanın tamamında ceza yargılaması ve koruma sistemleri aile içi ve cinsel şiddet mağdurlarına hizmet vermede yetersiz kalmayı sürdürdü. Aile içi şiddet mağdurlarına yetecek kadar sığınma evi olmaması ve cinsel şiddet iddialarında soruşturma ve kovuşturma aşamalarında şikayetten vazgeçme oranlarının yüksekliği bölgenin tamamında sorun olmaya devam etti.

CİNSELLİK VE ÜREME HAKLARI

Kürtaja erişim Malta'da her şartta yasak olmaya devam etti. İrlanda ve Polonya, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin sırasıyla 2010 ve 2012'de, belli koşullar altında kadınlara kürtaja erişim hakkı tanınmasını şart koşan kararlarını tam olarak uygulamadı. Buna rağmen İrlanda örneğinde Bakanlar Kurulu, mahkeme kararının uygulamasını izlemeyi bırakma kararı aldı.

ORTA DOĞU VE KUZAY AFRIKA'YA BÖLGESEL GENEL BAKIŞ

2014'ün sonuna yaklaşıırken, dünya, bunun Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki milyonlarca insan için felaket bir yıl olduğunun farkındaydı: Suriye ve Irak'ta bitmez tükenmez silahlı çatışmalar ve dehşet verici hak ihlallerine; İsrail'le Hamas arasındaki savaşın şimdye kadarki en ölümcül raundunda en ağır bedeli Gazze'deki sivililerin ödediğine ve Libya'nın yeni bir iç savaşın pençesine düşmüş başarısız bir devlete gittikçe daha fazla benzediğine tanık olan bir yıld. Yemen de, merkezi hükümeti kuzeyde bir Şii isyanı, güneyde ayrılık için sesini yükselten bir hareket ve güney batıda devam eden isyanlarla uğraşan, derin bir şekilde bölünmüş bir toplum olmayı sürdürdü.

Bu yıla bakınca, 2011'de Arap dünyasını sallayan halk ayaklanmalarını sürükleyen ve Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de uzun zamandır ülkeyi yönetenleri yerlerinden eden heyecan verici değişim umutları uzak birer anı gibi kaldı. Bunların tek istisnası, Kasım'da sorunsuz bir şekilde parlamento seçimlerini geride bırakan ve yetkililerin, geçmişteki korkunç insan hakları ihlallerinden sorumlu olanların izini sürmek için en azından birkaç adım attığı Tunus oldu. Oysa Mısır 'da iyimser olmak için pek neden yoktu. Orada, ülkenin ayaklanmalardan sonraki ilk devlet başkanını yerinden eden hareketin başındaki askeri komutan, 2013'te seçimlerden sonra devlet başkanı olunca sadece Müslüman Kardeşleri ve yandaşlarını değil, birçok farklı kanattan siyasi eylemciyi ve medya çalışanlarıyla insan hakları aktivistlerini de hedef alarak binlerce kişinin hapis, yüzlercesinin de ölüm cezasına mahkum edildiği bir baskı politikası uyguladı. Körfez ülkelerinde, Bahreyn, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'nde

(BAE) yetkililer, Batılı demokrasiler arasındaki müttefiklerinin pek itiraz etmeyeceğini bildiklerinden, karşı görüşleri bastırmak ve iktidar sahiplerine karşı olabilecek muhalif hareketlere göz açtırmamak için amansızca çaba göstermeye devam etti.

2014 ayrıca Suriye ve Irak'taki silahlı çatışmalara karışan silahlı grupların, özellikle de kendisini İslam Devleti (İD; eski adıyla IŞİD) olarak adlandıran grubun insanlar arasında nasıl vahşet saçtığına şahit oldu. Suriye'de İD ve başka silahlı grupların savaşıncıları, Suriye'nin en büyük kenti Halep'i de kapsayan bölgenin büyük kısmı dahil olmak üzere, ülkede geniş alanları kontrol altında tutarken, kendilerine göre yorumladıkları İslam hukukunu ihlal edenleri halka açık infazlar, uzuv kesme ve kırbaçlama gibi yöntemlerle "cezalandırdı". İD ayrıca Irak'ta da Sünnilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde; ele geçirdiği hükümet askerleri, azınlık mensupları, Şii Müslümanlar ve kendilerine karşı çıkan Sünni kavimlerin mensupları gibi çeşitli gruplardan oluşan yüzlerce kişiyi yargısız infaz etmek suretiyle bir korku rejimi kurarak üstünlüğü ele geçirdi. İD, dini ve etnik azınlıkları da hedef alarak Hıristiyanları sürdür, binlerce Yezidi'yi ve başka azınlıklardan olanları evlerinden, yurtlarından etti. İD güçleri, Yezidi erkek ve erkek çocuklarını ölüm cezası benzeri infazlarda silahla vurdu; yüzlerce Yezidi kadın ve kız çocuğunu kaçırap köle olarak alıyordu ve çoğunu, Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya, Kuzey Afrika, Körfez ülkeleri ve başka yerlerden gelen binlerce yabancı savaşçının da dahil olduğu İD savaşçılarının "eşi" olmaya zorladı.

İnsanları öldüren ama bu suçunu gizli bir şekilde işlemeye çalışan çoğunluğun aksine İD bütün yaptıklarında acımasızca utanmazdı. Gazeteciler, yardım gönüllüleri ve ele geçirdikleri Lübnan ve Iraklı askerlerin kafasını kesmeleri dahil, en vahşi eylemlerini görüntüleyecek kameramanlarının mutlaka olay yerinde hazır olmasını sağladılar. Sonra da bu kıyımları, propaganda, rehine pazarlığı ve savaşçı toplama aracı olarak internete

yüklenen düzeltilmiş ama korkunç derecede gaddar videolar şeklinde yayınladılar.

İD'nin askeri birlikleri Suriye ve Irak'ta hızlı bir şekilde ilerleyip, üstüne Batılı rehinelere ve başkalarını yargısız infaz edince, ABD Eylül'de, aralarında Bahreyn, Ürdün, Suudi Arabistan ve BA'E'nin de olduğu 60'tan fazla devleti kapsayan İD karşıtı bir ittifak oluşturdu ve bununla İD mevzileriyle başka devlet dışı silahlı gruplara yönelik hava saldırıları başlatarak sivil ölümlerine ve yaralanmalarına sebep oldu. Başka bir yerde, ABD kuvvetleri, Yemen'deki El Kaide gruplarına insansız hava araçlarıyla ve farklı şekillerde saldırılar düzenlemeye devam ederken, hükümetlerle devlet dışı silahlı gruplar arasındaki mücadeleler giderek daha fazla devletler üstü bir hal aldı. Bu arada Rusya, bir yandan Suriye yetkililerinin işlediği savaş suçlarını ve diğer ciddi ihlalleri dikkate almadan savaş çabalarını silah ve mühimmat göndermek suretiyle beslerken, diğer yandan da BM'de Suriye hükümetine kalkan olmaya devam etti.

İD'nin hak ihlalleri ve bu kadar göz önünde olmaları yüzünden uyandırdıkları siyasi kriz hissi, Suriye hükümetinin, elindeki yerlerin kontrolünü kaybetmemek, bazı yerleri de silahlı gruplardan geri almak için, görünüşe göre sivil hayatını ve uluslararası insancıl hukuka göre yükümlülüklerini hiçe sayarak çarpışırken sebep olduğu aralıksız ve geniş çaplı vahşeti bir süreliğine neredeyse gölgede bıraktı. Hükümet güçleri, sivillerin sığındığı yerlere hedef ayırımı gözetmeksizin misket bombaları, tank ve top ateşi dahil, ağır silahlarla saldırdı; sivillerin gıda, su ve tıbbi malzeme erişimini engelleyecek şekilde bazı yerleri süresiz kuşatma altına aldı ve hastanelerle sağlık görevlilerine saldırdı. Ayrıca kendilerini eleştiren ya da muhalif olduğundan şüphelendikleri çok sayıda kişiyi tutuklayarak çoğunu işkence ve korkunç koşullara maruz bırakmaya devam ettiği gibi, insanları öldürmeyi de sürdürdü. Irak'ta İD'nin ilerlemesi karşısında hükümetin tepkisi, bir yandan güvenlik güçlerini hükümet yanlısı Şii milislerle kuvvetlendirip, hükümet karşıtı veya İD sempaticileri olarak gördüğü Sünni

toplulukların üzerine salmak, diğer yandan da İD kuvvetlerinin hakimiyetindeki Musul ve diğer merkezlere hedef ayırımı gözetmeksizin hava saldırıları düzenlemek şeklinde oldu.

Günümüzde çoğu çatışmada olduğu gibi, savaşan taraflar sivilleri koruma yükümlülüklerini göz ardı ettiği için savaşın en ağır bedelini yine siviller ödedi. İsrail, Hamas ve Gazze'deki Filistinli silahlı gruplar arasında 50 gün süren çatışmada, Filistinli sivillerin, evlerin ve altyapının uğradığı yıkımın, zararın, ölüm ve yaralanmaların boyutları dehşet vericiydi. İsrail kuvvetleri, bazen bir ailenin tamamını öldürecek şekilde insanların yaşadığı evlere, sağlık tesislerine ve okullara saldırdı. Evlere ve sivil altyapıya bilerek zarar verildi. Gazze'de 2.000'i aşkın Filistinli öldürüldü; bunlardan 500'den çoğu çocuk olmak üzere 1.500 kadarının sivil olduğu tespit edildi. Hamas ve Filistinli silahlı gruplar İsrail'in sivil bölgelerine ayırım gözetmeksizin binlerce roket ve havan topu atarak biri çocuk olmak üzere altı sivil öldürdü. Ayrıca Hamas tetikçileri, İsrail'le işbirliği yapmakla suçladıkları, cezaevinden çıkarıp getirdikleri daha yargılanmamış tutuklular dahil, 23 Filistinli'yi yargısız infaz etti. İki taraf da çatışmalar sırasında cezalandırılmadan savaş suçları ve başka ciddi hak ihlallerine sebep olarak önceki yıllardan çok tanıdık bir senaryoyu tekrarlamış oldu. İsrail'in Gazze'yi 2007'den beri hava, deniz ve karadan kuşatma altında tutuyor olması, 50 gün süren çatışmaların yıkıcı etkisini daha da ağırlaştırdı; yeniden imar çalışmalarını ciddi derecede engelledi ve uluslararası hukuka göre suç sayılacak şekilde 1,8 milyonluk Gazze halkının toplu cezalandırılmasıyla sonuçlandı.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 2014'te yaşanan siyasi ve başka kaynaklı gerilimler, özellikle silahlı çatışmaların zayıflattığı ülkelerde en uç noktalara ulaşsa da, bölgenin tamamında hem bu gerilimleri besleyen hem de hızlı bir şekilde yatıştırılmalarını engelleyen kurumsal ve başka etkenlerden kaynaklanan zafiyetler vardı. Bunlardan bazıları, hükümetlerin ve bazı devlet dışı silahlı grupların eleştiri veya muhalefete

tahammüllerinin olmaması; yürütmeden sorumlu yetkililerin sebep olduğu hak ihallerini kontrol edecek veya dengeleyecek yasama kurumlarının zayıf olması veya bulunmaması; yargının bağımsız olmaması ve ceza yargılaması sisteminin yürütmenin iradesine tabi olması ve devletlerin uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlülükleri dahil, herhangi bir konuda hesap verebilirliklerinin olmaması.

MUHALEFETİN BASTIRILMASI

Bölgenin tamamında hükümetler, serbest konuşma ve sosyal medya dahil başka mecralarda ifade özgürlüğünün kısıtlayarak muhalefeti bastırmaya devam etti. Bir mahkemenin, tanınmış bir kadın aktivisti, kralın bir fotoğrafını yırttı diye üç yıl hapis cezasına mahkum ettiği Bahreyn'in yanı sıra, Mısır, Ürdün, Kuveyt, Fas, Umman ve Suudi Arabistan'da; devlet başkanı, hükümet veya yargı yetkililerine, hatta yabancı hükümet başkanlarına hakaret olduğu iddia edilen ifadeleri suç unsuru sayan yasalar kullanılarak muhalifler cezaevine gönderildi. İran'da muhalifler, ölümle cezalandırılan *muharebe* ("Tanrı'ya karşı düşmanlık") dahil, çeşitli suçlara istinaden yargılandılar. BAE'de yetkililer, reform yanlısı savunucuları adil olmayan yargılanmalar sonucunda uzun süreli hapis cezalarına mahkum etmeye devam ettiği gibi, barışçıl gösterileri ölüm cezası verilebilecek terör suçlarıyla bir tutacak kadar genel ifadeler içeren yeni terörle mücadele yasaları çıkardı.

BAE ve Bahreyn, Kuveyt ve Umman dahil diğer Körfez ülkelerinden bazıları, barışçıl muhaliflerin vatandaşlıklarını ve dolayısıyla vatandaş olarak haklarını ellerinden alarak onları cezalandırmalarını sağlayan yeni yetkiler yarattı veya mevcut yetkilerini kullandı. Böylece onları potansiyel vatansız haline getirdi. Bahreyn, Kuveyt ve BAE bu yetkileri yıl boyu kullandı.

Örgütlenme hakkı yaygın olarak kısıtlandı. Birçok hükümet bağımsız sendikalara izin vermedi; Cezayir ve Fas/Batı Sahra'nınkiler dahil, bazı hükümetler de, aralarında

insan hakları örgütlerinin de bulunduğu bağımsız derneklerin yasal bir şekilde faaliyet gösterebilmesi için resmi olarak tescil edilmelerini şart koşup, ya tescillerini engelledi ya da daha önce tescil olmuşları taciz etti. Mısır'da yetkililer bağımsız STK'ları tamamen kaldırmakla tehdit etti.

2011'de bölgeyi sallayan eylemler sırasında o kadar aşıkarak olan barışçıl toplanma hakkı 2014'te birçok hükümet tarafından büyük oranda kısıtlandı. Cezayir yetkilileri, gösteri mekanına çıkan yolları kesip göstericileri gözaltına alarak eylemleri durdurdu. Kuveyt'te yetkililer, çoğuna hala Kuveyt vatandaşlığı vermedikleri Bidun topluluğundan olanların eylemlerini yasaklamaya devam etti. Bahreyn, Mısır ve Yemen güvenlik güçleri ölüm ve yaralanmalara sebep olacak şekilde göstericilere karşı öldürücü güç dahil aşırı güç kullandı. Batı Şeria'daki İsrail askerleri ve sınır güvenlik güçleri, İsrail'in uzun zamandır devam eden askeri işgalinin yerleşimler, çit/duvar ve başka yönlerini protesto etmek için taş atan Filistinlilere ve başkalarına ateş etti.

Başka yerlerde ise, kimliği belirsiz tetikçiler, insan hakları ve hukukun üstünlüğünü savunanları da bazen hedef alarak insanları öldürdü ve cezasız kaldı. Libya'da 2011'deki ayaklanmanın öncü seslerinden biri olan insan hakları avukatı Selva Buyuaykıs, ülkedeki güçlü ama yasa dışı silahlı grupları eleştirdiği bir röportajdan kısa bir süre sonra Bingazi'deki evine giren tetikçiler tarafından silahla öldürüldü.

ADALET SİSTEMİ

Keyfi gözaltı ve tutuklamalar, yargılama olmadan uzun süreli tutukluluklar, zorla kaybedilmeler ve adil olmayan yargılanmalar; ceza yargılaması sistemlerinin yetkililerin elinde baskı aracına dönüşerek yozlaştığını sürekli hatırlatıcısına bölgenin tamamında yaygındı. Suriye, Mısır, Irak ve Suudi Arabistan'da, bazıları herhangi bir suçlama veya yargılama olmaksızın gözaltında tutulan, bazıları adil olmayan yargılanmalar sonrasında cezaevine gönderilmiş binlerce kişi vardı. Bahreyn, İran, BAE ve başka yerlerde

sayıları daha az olmakla birlikte yine insanlar alıkoymaya; bazıları zorla kaybedildi. İsrail yetkilileri 500 kadar Filistinliyi yargılamadan idari gözetim altında tutarken, binlerce Filistinli de İsrail'de cezaevindeydi. Hem Batı Şeria'da, hem de Gazze'de Filistin yetkilileri siyasi muhalifleri tutuklamaya devam ederken, Gazze'de askeri ve diğer mahkemeler İsrail'le sözde "işbirliği" yapanları ölüm cezasına mahkum etti.

Lübya'da muhalif milisler, bazıları Muammer Kaddafi devrildiğinden beri bekleyen binlerce tutukluyu erken tahliye ihtimali olmadan, çoğunlukla ağır ve aşağılayıcı şartlarda alıkoymaya devam etti.

Bölgenin büyük kısmında mahkemeler, yargı sürecini pek dikkate almaksızın sanıkları yargılayıp, işkence altında alınmış "itiraflara" ve aslında mahkumiyeti garantileyecek kadar geniş ve muğlak suçlamalara dayanarak çoğu zaman uzun süreli hapis cezalarına, bazen de ölüm cezalarına mahkum etti. Mısır'da bir hakim, esastan kusurlu iki duruşma neticesinde, bazı karakollara yapılan ölümcül saldırılara katılmakla suçlanan yüzlerce kişi hakkında ölüm cezasına yönelik ön karar alırken; bir başka hakim de kesin delil almaksızın üç tanınmış medya çalışanını uzun süreli hapis cezasına mahkum etti. Yeni devlet başkanı da, adil olmayan yargılamalar konusunda kötü ün yapmış askeri mahkemelerin sivilleri de terör ve diğer suçlardan yargılamasını mümkün kılacak şekilde yetkilerini artırdı. Hem Bahreyn'de hem de BAE'de mahkemeler, güvenlik suçları veya iktidardakilere hakaret suçu isnat olunmuş kişileri yargılamak üzere hükümetin isteği doğrultusunda hareket etti. İki ülkede de mahkemeler, yanlış yargılama sonucu cezaevine gönderilmiş akrabalarının tahliyesi için kampanya yapan aile mensuplarını hapis cezasına mahkum etti. İran'daki devrim mahkemeleri, sanıkları pek tanımlanamayan suçlarla mahkum etmeye devam ederek, ölüm dahil, ağır cezalara mahkum etti. Suudi Arabistan'da, hedef alınıp hapis cezasına mahkum edilenler arasında güvenlikle ilgili davalarda savunma avukatlığı yapıp,

mahkemelerin adil olmasını eleştiren avukatlar da vardı.

Suudi Arabistan, İran ve Irak bölgede ölüm cezası uygulayan devletlerin başında gelmeye devam etti. Üçünde de yetkililer, çoğu adil olmayan yargılamayla mahkum edilmiş çok sayıda sanığı infaz etti. Sırf Ağustos'ta 26 olmak üzere, birçok mağdurun halka açık bir şekilde kafasının kesildiği Suudi Arabistan'da, infaz edilenler arasında büyüklükten hüküm giymiş bir erkek ve şiddet içermeyen uyuşturucu suçlarından hüküm giymiş kişiler de vardı. Mısır 30 aylık bir aradan sonra Haziran'da yeniden infazlara başladı; belki de bu, yıl içinde ölüm cezasına mahkum edilmiş yüzlerce Müslüman Kardeşler destekçisi ve başkalarının temiz yolları tükenince infazlarda büyük bir artış olacağına işaretidir. Ürdün de sekiz yıldan sonra Aralık'ta yeniden infazlara başladı. Lübnan'da mahkemeler ölüm cezası vermeye devam etti ama yetkililer insanları infaz etmekten kaçındı. Aynı durum, infazları uzun süreden beri fiilen ertelemeye devam eden Cezayir, Fas ve Tunus için de geçerli.

İŞKENCE VE DİĞER KÖTÜ MUAMELELER

Bölgenin tamamında güvenlik güçleri, gözetimleri altındaki tutuklulara bazen çok büyük ölçekte olmak üzere, işkence ve kötü muamelede bulundu. Suriye'de çocuklar da mağdurlar arasındaydı ve işkence veya kötü muameleden ölen çok sayıda tutuklu olduğu bildirilmesine rağmen bunların teyit edilmesi çoğunlukla zordu. Ocak'ta, Suriye hükümeti tarafından alıkonulan binlerce tutuklunun görünüşe göre çoğunlukla dayak, diğer kötü muamele ya da açlıktan öldüğünün delili olan fotoğraflar ortaya çıktı. İşkencenin çok yaygın olduğu Mısır'da mağdurlar, hafif suçlardan şüpheli görülenlerden, hükümetin sıkı önlemleri neticesinde topladığı Müslüman Kardeşler eylemcilerine kadar geniş bir yelpazedendi. Bu ve başka ülkelerde bildirilen en yaygın işkence yöntemleri arasında ayak tabanlarına vurma, kol ve bacaklardan asılıyken dövme, acı veren pozisyonlarda uzun süreli ayakta durma veya çömeltme,

genital bölgelerle başka hassas noktalara elektrik verme, tutukluya ve ailesine yönelik tehditler ve bazı durumlarda, tecavüz ve diğer cinsel istismar türleri bulunuyor. İşkence çoğu zaman başka şüphelilerin tutuklanmasını sağlayacak bilgileri toplamak veya hükümeti eleştirenleri ya da ona muhalifleri hapis cezasına mahkum etmek için mahkemelerin kullanabileceği “itirafları” ettirmek için uygulandığı gibi, mağdurları aşağılamak, küçük düşürmek ve zihinsel ve fiziksel olarak yaralamak için de kullanıldı. Genelde bu işkencelerin failleri cezasız kaldı: Hükümetler işkence iddialarını bağımsız olarak soruşturma yönündeki uluslararası yasal sorumluluklarını sıkça gözardı etti; işkence yaptığı iddia edilen kişileri nadiren kovuşturdu; kovuşturduysa da hüküm giymelerini neredeyse hiç sağlamadı.

CEZASIZLIK

Cezasızlıktan faydalananlar sadece işkenceciler değildi. Yaşanan çatışmalarda, Suriye, Irak, Libya ve Yemen’de hükümet güçleri tarafından, Gazze ve İsrail’de ise İsrail kuvvetleri ve Filistinli silahlı gruplar tarafından işlenen savaş suçlarıyla diğer uluslararası hukuk ihlallerinin mimarı olan veya emrini veren; Mısır, İran, Suudi Arabistan, BAE ve başka yerlerdeki geniş çaplı insan hakları ihlallerinin başında olan siyasi ve askeri liderler de aynı şekilde cezasız kaldı. Bahreyn’de hükümet; 2011’de uluslararası uzmanların yaptığı bağımsız bir araştırmada elde edilen bulgulara yanıt olarak işkence konusunda bağımsız bir inceleme başlatmayı taahhüt etmişti ama yıl sonunda daha başlatmamıştı. Cezayir’de yetkililer, insan öldürme ve tarihteki diğer ihlaller konusunda uzun zamandır yaptıkları gibi, inceleme yapılmasına izin vermeye devam ederken; Yemen’de ülkenin eski Cumhurbaşkanı, kendisine bağlı güçlerin birçok eylemciyi öldürdüğü 2011’deki gösterilerden sonra görevden çekildiğinde anlaşma sonucu verilen dokunulmazlıktan yakın çalışma arkadaşlarıyla birlikte faydalanmaya devam etti. Tunus’ta yeni yetkililer, kolluk güçlerindeki bazı eski üst düzey görevlileri ve çalışanları, oradaki

ayaklanmalarda eylemcileri yasa dışı bir şekilde öldürmekten kovuştursa da, bir askeri temyiz mahkemesi suçlama ve mahkumiyet kararlarını o kadar indirdi ki hüküm giyenlerin çoğu serbest kaldı.

Ulusal adalet sistemlerinin Suriye’de cezasız kalan suçları ele alma konusundaki başarısızlıkları veya yetersizlikleri karşısında, Uluslararası Af Örgütü gibi insan hakları grupları BM Güvenlik Konseyi’ne, Suriye ve İsrail’le İşgal Altındaki Filistin Toprakları’nda yaşananları Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne (UCM) taşınması yönünde defalarca çağrıda bulunmuş olsa da, buna kulak asan olmadı. Bu arada, Libya için yetkili mahkeme, BM Güvenlik Konseyi’nin onu sevk ettiği 2011 yılından beri UCM; ancak UCM savcısı, ülkede tekrar iç savaş başlamasıyla beraber yeni savaş suçlarında bir artış olmasına rağmen yeni soruşturmalar başlatmadı.

AYRIMCILIK – ETNİK VE DİNİ AZINLIKLAR

Bölgeyi saran siyasi çalkantılar, dini ve etnik bölünmeler ve mezhepçilik sonucunda hükümetler ve devlet dışı silahlı grupların azınlıklara karşı şüphesi ve tahammülsüzlüğü giderek arttı. Bunun en korkunç yansımaları, birçok insanın nereli olduğuna veya dinine göre gözetimine alındığı, kaçırıldığı, evinden alınıp “etnik temizliğe” uğradığı veya öldürüldüğü Irak ve Suriye’de gözlemlendiyse de; insanların etnik kökenlerine veya kavimlerine göre öldürülmesi örneklerinin yaygın ve artışta olduğu Libya’da da bu etki barizdi.

Körfez ülkelerinde ise, İran hükümeti Bahaileri cezaevine göndermeye ve yüksek öğretime erişimlerini engellemeye; başka dini azınlıkların yanı sıra Azeri, Kürt ve diğer etnik azınlık gruplarının da haklarını kısıtlamaya devam ettiği gibi, bildirimlere göre Ahvazi Arap hakları aktivistlerini de gizlice infaz etti. Suudi Arabistan’da yetkililer ülkenin petrol zengini Doğu vilayetindeki Şii muhalifleri, insan hakları aktivistlerini adil olmayan yargılamalardan sonra uzun süreli hapis cezalarına ve, bilinen en az bir davada,

ölüm cezasına mahkum ederek baskı altında tutmayı sürdürdü. Kuveyt'te hükümet, ülkede yaşayan on binlerce Bidun'u vatandaşlık ve onunla ilişkili haklardan mahrum bırakmaya devam etti.

MÜLTECİLER VE ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN EDİLMİŞ KİŞİLER

2014'te Suriye krizi benzer krizleri geride bırakarak, mülteci hareketleri ve ülke içinde yerinden edilmiş insanlar bağlamında dünyanın en kötü krizi oldu. Yıl sonunda yaklaşık dört milyon mülteci Suriye'deki çatışmadan kaçmıştı. Bunların büyük çoğunluğu (yüzde 95 civarı) komşu ülkelerde barındırılıyordu: BM'nin mülteci ajansı BMMYK'ye göre en az 1,1 milyonu Lübnan'da, 1,6 milyondan fazlası Türkiye'de, 600.000'i aşkını Ürdün'de, 220.000'den fazlası Irak'ta ve 130.000'den fazlası Mısır'da. Uluslararası yardım çalışmaları, yerinden edilmiş bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek kadar fon toplayamadı. Aralık'ta, BM'nin 2014 için yıllık Suriye Bölgesel Müdahale Planı'nın ancak yüzde 54'ü fonlanmış durumdaydı ve Dünya Gıda Programı, 1,7 milyon Suriyeliye sağladığı gıda yardımını fon eksikliğinden ötürü geçici olarak askıya almak zorunda kaldı. Birçok yerde bu kadar hızlı bir mülteci akışı , başı çeken ev sahibi ülkelerin kaynakları üzerinde devasa bir yük oluşturarak, mülteci topluluklarıyla yerli halk arasında gerilimi ateşledi. Hem Ürdün'de, hem de Lübnan'da yetkililer, Suriye'den gelen Filistinli mültecilerin, hatta artık daha sık olarak, Suriye'den gelen bütün mültecilerin girişini engellemek için adımlar attı. Mısır yetkilileri bazı mültecileri zorla Suriye'ye iade etti.

Suriye içinde de 7,6 milyon kişi daha, çatışmalar veya mezhep kaynaklı saldırılardan ötürü evlerinden çıkmaya zorlanarak ülke içinde yerinden edildi. Bazıları birden fazla kez yerinden edilmişti; çoğu uluslararası insani yardım kuruluşlarının ulaşamayacağı yerlerdeydi veya hükümet güçleri ya da devlet dışı silahlı gruplar tarafından kuşatılmış bölgelere sıkışık kalmıştı. Durumları son

derece vahim ve yakın zamanda iyileşmekten çok uzaktı.

Ölçek açısından Suriye krizi her şeyi gölgede bıraksada da, Irak'a taşması, orada da binlerce insanın, kısmen İD şiddeti ve hak ihlallerinden, kısmen de hükümet yanlısı Şii milislerin saldırı ve hak ihlallerinden ötürü ülke içinde yerinden olmasına yol açtı. Libya'da, 2011 yılında Misuratalı silahlı milislerin Tavarga şehrinde zorla çıkardığı binlerce insanın eve dönüşü engellenmeye devam etti ve bu insanlar, başkent Trablus ve başka yerler de yılın ortasında silahlı çatışmaya yenik düşünce tekrar yerlerinden edildiler. Gazze'de 8 Temmuz'da başlayan 50 günlük silahlı çatışma sırasında İsrail'in bomba ve başka yollardan saldırıları binlerce evi yerle bir ettiği için binlerce kişi de yerinden edilmiş oldu. İsrail'in kendisinde hükümet Sudan, Eritre ve diğer ülkelerden yeni gelmiş sığınmacıları Necef çölündeki bir tesiste gözaltına aldı, başkalarını da, insanların güvenliğine ilişkin herhangi bir güvence olmadan ve yüksek bir geri gönderilme (*refoulement*) riskiyle, sözde "gönüllü" bir prosedür kapsamında ülkelerine iade etti.

GÖÇMEN HAKLARI

Göçmen işçiler, özellikle de inşaat ve diğer endüstrilerle hizmet sektöründe hayati bir rol üstlendikleri petrol ve doğalgaz zengini Körfez ülkelerinde olmak üzere, bölgedeki çoğu devletin ekonomisini canlandıran unsur oldu. Yerli ekonomilere sağladıkları faydaya rağmen, göçmen işçiler bu yıl da yerel iş kanunlarından ötürü yeterince korunamayıp, sömürü ve hak ihlallerine maruz kaldılar. Katar'ın 2022'de Dünya Kupası'na ev sahipliği yapacak ülke seçilmesi sayesinde yeni stadyum ve tesislerin yapımında çalışmak üzere işe aldığı işçilere ilişkin resmi politika ve uygulamaları takip edilmeye devam etti; hükümet de baskıların neticesinde reform sözleri verdi. Yine de, diğer Körfez ülkelerinde olduğu gibi, Katar'da da, göçmen işçileri işe almak ve istihdamlarını düzenlemek için kullanılan *kafala*, yani sponsorluk sistemi, göçmenlerin haklarını korumak

için uygulamaya yönelik resmi önlemlerin genelde bulunmamasının da ağırlaştırdığı hak ihlallerini kolaylaştırdı. Bölgede pek çok göçmen işçi dinlenmeden veya izin günü kullanmadan işverenleri tarafından aşırı uzun saatler çalıştırıldı; hak ihlalinde bulunan işverenden ayrılmaları da, gözetim ve sınır dışı edilme tehdidiyle engellendi.

Belki de bunların en korumasızı, özellikle ev işçisi olarak işe alınan ve, yeterli çözüm yollarından mahrum bir şekilde, cinsel tacizin yanı sıra başka çalışma hakkı ihlalleri dahil, fiziksel ve diğer ihlallere maruz kalabilen binlerce Asyalı kadındı. Suudi Arabistan yetkilileri “fazla” göçmen işçileri, genelde önce kötü şartlarda gözetimden tuttuktan sonra, kitlesel olarak sınır dışı edip Yemen ve başka ülkelere gönderdiler. Hukuksuzluğun hüküm sürdüğü Libya gibi başka yerlerde göçmen işçiler hem ayrımcılığa, hem de kontrol noktaları, barikat ve yollarda şiddet ve silahlı soygun gibi başka hak ihlallerine maruz kaldılar.

Çoğu insan ticareti ve kaçakçılığı yapan insanların tuzağına düşen binlerce kişi, Akdeniz'i geçebilmek için genelde aşırı kalabalık ve denize elverişsiz gemilere binerek kaçmaya ve kendilerine yeni bir hayat kurmaya çalıştı. Bazıları Avrupa'ya ulaşmayı başardı; bazıları İtalyan donanması tarafından denizden çıkarıldı, ve en az 3.000'inin de boğulduğu bildirildi.

ZORLA TAHLİYELER

Mısır'da yetkililer Kahire ve başka şehirlerdeki “gayri resmi yerleşim yerlerinde” yaşayan insanları, yeterli bilgilendirme, alternatif barınma seçenekleri veya tazminat sunulmadan tahliye etmeye devam etti. Etkilenenler arasında, ticari değeri olan yeni binalara yer açılabilmesi için, yetkililerin “güvensiz” kabul ettiği yerlerde inşa ettikleri evlerinden olanlar da var. Ordu da, Gazze sınırı boyunca yaşayan en az 1.000 aileyi “tampon” bölge oluşturma çalışmaları sırasında zorla tahliye etti. İsrail yetkilileri de zorla tahliyeler gerçekleştirdi. Doğu Kudüs'ü de içine alacak şekilde Batı Şeria'da,

İsraili sivillere saldıran Filistinlilerin evlerini cezalandırma amaçlı tahrip ettikleri gibi, onlarca Filistinlinin yasa dışı bir şekilde yapıldıklarını iddia ettikleri evlerini de yıktılar. İsrail'de yetkililer, Necef bölgesinde resmi olarak “tanınmayan köyler”de yaşayan Bedevileri zorla tahliye etti.

KADIN HAKLARI

Bölgenin tamamında kadınlar ve kız çocukları hem yasalar karşısında ve resmi politikalar sonucunda ayrımcılığa uğradı, hem de cinsel ve diğer şiddet türlerine karşı yeterli şekilde korunamadı. Bu ayrımcılık 2014'te iyice belirginleşti ve iyileşmeye dair çok az işaret görüldü. 2011'de bölgeyi kasıp kavuran halk ayaklanmaları sırasında önceden hiç şahit olunmamış bir görünürlikle gösterilere katılan kadınlar, görünüşe göre bundan üç yıl sonrasında, yaşanan siyasi değişimlerden en fazla zararlı çıkanlar arasında yer aldı. Mısır'da erkeklerden oluşan gruplar, Kahire'nin Tahrir Meydanı çevresindeki sokaklarda kadın göstericilere saldırdı ve cinsel tacizde bulundu. Tunus burada dikkate değer bir istisnayı. Orada, tecavüzdü hüküm giyen iki polis memuru uzun süreli hapis cezasına mahkum edildi; hükümet Tunus'un Kadınlarla Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ndeki (CEDAW) çekincelerini kaldırdı ve kadınlarla kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele etmek için bir çerçeve yasa hazırlamak üzere uzmanlardan oluşan bir komisyon görevlendirdi. Cezayir ve Fas yetkilileri de sınırlı olmakla birlikte bazı olumlu yasal önlemler aldılar. Cezayir 1990'lardaki silahlı iç çatışma sırasında tecavüze uğrayan kadınların tazminat hakkını nihayet kabul etti. Fas ise tecavüzcülerin mağdurla evlenmeleri halinde kovuşturulmadan kurtulmasına izin veren Ceza Kanunu maddesini kaldırdı.

Körfez ülkelerinde, siyasi ve dini konulardaki anlaşılmaz karşılıklı düşmanlıklarına rağmen hem İran, hem de Suudi Arabistan hükümetlerinin kadın hakları konusunda sicili korkunçtu. Birçok kadın hakları aktivistinin son yıllarda gözetim

alındığı veya cezaevine gönderildiği İran'da yetkililer, bazı spor müsabakalarına seyirci olarak gitmeleri resmi olarak yasaklandığı için eylem yapan kız çocuklarını ve kadınları gözaltına aldı. Suudi Arabistan'da yetkililer resmi araba kullanma yasağına karşı gelmeye kalkan kadınları ya gözaltına aldı ya da tehdit etti. İki ülkede de yetkililer ayrıca kadınlar için sıkı kıyafet ve davranış kuralları şart koştu ve zınayı ölümlü cezalandıran kanunları kaldırmadı. Yemen'de kadın ve kız çocukları erken yaşta ve zorla evlendirilmeye devam ettiği gibi, bazı vilayetlerde de kadın sünneti oranı hala yüksekti.

Hükümetlerin, kadın ve kız çocuklarını cinsel şiddet ve aile içi şiddetten korumak adına sergiledikleri genel başarısızlıklar arasında, Irak'taki İD kuvvetlerinin, etnik veya dini azınlıklardan belki binlerce kadın ve kız çocuğunu zorla kaçırap aralarında İD'nin de bulunduğu silahlı grup mensuplarına "eş" ya da köle olarak satma şeklindeki aşırılıkları yeni bir dip noktası oluşturdu; ama dini liderler bu durumu hafif bir şekilde kınamanın ötesine geçmedi.

2014 Orta Doğu ve Kuzey Afrika'nın büyük bir kısmında korkunç acıların yaşandığı; yakın tarihteki en kötü aşırılıklardan bazılarında tanık olunan; ve kapanırken, yakın zamanda iyileşme görüleceğine dair pek bir işaret görülmeyen bir yıl oldu. Yine de, bütün bu dehşetin ortasında, çeşitli siyasi duruşlara sahip yerli aktörler ve aktivistler çoğu zaman yüksek kişisel bedeller ödeyerek de olsa, farklı yöntemlerle iktidardakilere karşı seslerini yükseltmeye, zorbalık karşısında muhalefetlerini ifade etmeye, yaralı ve zayıf durumdakilere yardım etmeye, ve sadece kendi hakları için değil, başkalarının hakları için de mücadele etmeye devam ettiler. Belki de 2014 yılının en dikkate değer, en kalıcı ve bölgede insan haklarının geleceği için en fazla umut vadeden özelliği, yerinde bir ifadeyle insan hakları savunucusu olarak adlandırılan bu bireylerin yılmaz cesareti oldu.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ
RAPORU 2014/15
ÜLKE BİLGİLERİ

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Amerika Birleşik Devletleri

Devlet ve hükümet başkanı: **Barack Obama**

Başkan Obama, selefinin yetkilendirdiği ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın (CIA) yürüttüğü gizli bir gözaltı programı çerçevesinde 11 Eylül 2001 (11 Eylül) saldırıları sonrasında işkence yapıldığını kabul etti. Ancak, bu programda uluslararası hukuk uyarınca işlenen suçlar için ne hesap verildi, ne de suçların telafisi sağlandı. Senato'nun programla ilgili raporunun gizliliği kaldırılmış özeti Aralık'ta açıklandı. Çok sayıda tutuklunun Küba'da Guantánamo Körfezi'ndeki Amerikan deniz üssünde süresiz tutukluğu değişmezken; askeri komisyonun ön duruşmaları ancak bir avuç davada devam ediyordu. Eyalet ve federal cezaevlerinde uzun süreli tecrit uygulamaları ve polisin aşırı güç kullanımı endişe kaynağı olmaya devam ediyordu. Yıl boyunca 33 erkek ve iki kadın infaz edildi.

ARKA PLAN

ABD 2014'te üç BM sözleşme kurumunun önüne geldi. Nisan'da İnsan Hakları Komisyonu ABD'yi bir dizi konuda eleştirdi. Bunların arasında terörle mücadele bağlamındaki hak ihlalleri için hesap verebilirlik konusu; cezaevlerindeki hücre hapsi; ceza yargılaması sistemindeki ırk farklılıkları; insansız hava araçlarıyla hedefli öldürme; kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımı; göçmenlere yapılan muamele ve ölüm cezası bulunuyordu.¹ Ağustos'ta İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi de ABD'ye çok sayıda tavsiye kararı bildirdi. Kasım'da İşkenceye Karşı Komite'nin sonuç niteliğindeki gözlemleri de aynı şekilde birçok konuyu ele alıyordu.²

CEZASIZLIK

Ağustos'ta Başkan Obama ABD'nin 11 Eylül saldırılarına yanıt verirken işkence kullandığını kabul etti. Kesintili bir şekilde suda tutarak boğulma hissi veren "waterboarding" yöntemine ek olarak "bazı" "geliştirilmiş sorgulama teknikleri" altında işkence yapıldığını ifade etti. Ancak, Başkan, ABD'nin bu bağlamdaki uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme konusunda süregiden inkarını yansıtmasına hesap verebilirlik ve zararların telafisi hakkında sessiz kaldı. Uluslararası hukuk uyarınca suç sayılan ve gizli program çerçevesinde bütün alıkonulanların değilse de bazılarının, bazen yıllarca, maruz kaldığı zorla kaybedime konusuna da hiç atıfta bulunmadı.³

Nisan'da Senato Seçilmiş İstihbarat Komitesi (SSCI), CIA'in 2002-2008 yılları arasında yürüttüğü gizli gözaltı ve sorgulama programıyla ilgili rapor özetinin gizliliğinin kaldırılması yönünde oy kullandı. Özet 9 Aralık'ta açıklandı; 500 sayfalık belgede program ve onun kapsamında işkence ve diğer insan hakları ihlalleriyle ilgili yeni ayrıntılar vardı. "CIA'in gözaltında tuttuğu her bir kişi, alıkonulduğu gözaltı şartları, [ve] nasıl sorgulandığının ayrıntıları" bulunan 6.700 sayfalık raporun tam metni hala çok gizli olarak sınıflandırılıyor.

TERÖRLE MÜCADELE – GÖZALTILAR

2014'ün sonunda, Guantánamo'da çoğunluğu hüküm giymemiş ya da mahkemeye çıkarılmamış 127 erkek alıkonuluyordu. Çoğu Ocak 2010 veya daha önce olmak üzere, neredeyse yarısının üstün sevkine onay verilmişti. 2013'te çıkarılan 11 kişinin ardından, geçen yıl içinde 28 tutuklu üstün sevk edildi.

10 yılı aşkın süredir Guantánamo'da alıkonulan beş Afganistanlı erkeğin, beş yıldır Taliban tarafından alıkonulan bir ABD askerine karşılık Mayıs'ta Katar'a sevk edilmesi, Başkan Obama'nın belirttiği bu gözaltı merkezini kapatma hedefine karşı Kongre'de muhalefeti ateşledi.⁴

2013'te gözlemlenen rakamlarda olmasa da, bazı tutuklular yıl içinde açlık grevine başladı.⁵ 2013'ün sonlarında bu tür protestolara katılan tutuklu sayısını açıklamama yönünde bir politika kararı alındığından beri, açlık grevleriyle ilgili resmi şeffaflık hala tartışma konusu. Mayıs 2014'te bir davada hükümet, 2009'da sevkinin onaylanmasına rağmen üste tutulan Suriyeli erkek tutuklu Ebu Vail Diab'ın zor kullanılarak hücrelerinden çıkarıldığı ve zorla beslendiğini görüntüleyen gizli olarak sınıflandırılmış kasetlerinin bulunduğunu açıkladı. Ekim'de, hükümetin muhalefetine rağmen, bir Bölge Mahkemesi yargıcı delilin gizliliğinin kaldırılarak, kasetlerden birtakım bilgilerin elde edilmesini emretti. Yönetim temyize gitti; yıl sonunda dava ABD Temyiz Mahkemesi'nde daha karara bağlanmamıştı.

Kasım'da Birleşik Devletler yönetimi, hükümetin daha önceki duruşunun aksine, ABD'nin, İşkenceye Karşı Sözleşme'nin artık Guantánamo'da ve ABD'ye kayıtlı gemi ve uçaklarda da geçerli olmasına karar verdiğini BM İşkenceye Karşı Komite'ye bildirdi.

Şubat'ta; Haziran 2002'de Azerbaycan'da sivil yetkililer tarafından gözaltına alınarak, iki ay sonra ABD gözetimine aktarılan Suudi Arabistan vatandaşı Ahmed Muhammed el Darbi, Guantánamo'daki bir duruşmada askeri komisyon yargıcı karşısında suçunu itiraf edip, gözaltında gördüğü muameleden ötürü ABD'ye dava açmayacağını beyan etti. Onun mahkumiyetiyle birlikte, Guantánamo'da Ocak 2002'de gözaltılar başladığından bu yana askeri komisyon tarafından mahkum edilen tutukluların sayısı sekize ulaştı. Bu sekiz erkekte altısının mahkumiyet kararı, yargılama öncesi itiraf pazarlıklarıyla alındı.

11 Eylül saldırılarına karışmakla suçlanan beş Guantánamo tutuklusunun yargılama öncesi askeri komisyon kovuşturması devam ediyordu: Halid Şeyh Muhammed, Velid bin Attaş, Remzi bin el Şib, Ali Abdülaziz Ali ve Mustafa el Havsavi. Bu beşi ve 2000 yılında Yemen'de USS Cole gemisinin bombalanmasıyla ilgili 2011'de ölüm cezasıyla

yargılanmaya başlanan Abdülrahim Naşiri, 2006'da Guantánamo'ya sevk edilmeden önce dört yıla kadar ABD tarafından haberleşmesiz bir şekilde bilinmeyen bir yerde alıkonuldu. 2014'ün sonunda davaları daha görülmeye başlanmamıştı.

Bildirimlere göre, Ekim 2006'da Türkiye'de yakalanan, ABD gözetimine teslim edilip CIA tarafından bilinmeyen bir yerde alıkonulduktan sonra Nisan 2007'de Guantánamo'ya sevk edilen Irak vatandaşı Abdul Hadi el Iraki'ye Haziran'da dava açıldı. Askeri Komisyonlar Yasası (AKY) kapsamındaki suçlara ilişkin davası, 2014 sonunda daha karara bağlanmamıştı.

Mayıs'ta ABD Savunma Bakanlığı Genel Danışmanı, yönetimin, 2001'de verilen Askeri Kuvvet Kullanma Yetkisi'ni (AKKY) Afganistan ve Guantánamo'daki gözaltı operasyonları ile başka yerlerde bireylere yönelik "ele geçirme veya öldürücü operasyonlar" için dayanak olarak kullanmaya devam ettiğini doğruladı. AKKY'nin kullanıldığı operasyonlara örnek olarak Ebu Enes el Libi lakaplı Libya vatandaşı Nezh Abdülhamid el Rukey'in davasını gösterdi. Ebu el Libi 5 Ekim 2013'te ABD güçleri tarafından Libya'da Trablus'tan sorgulararak, USS San Antonio gemisinde sorguya çekilmiş, ardından ABD'ye götürülerek Kenya ve Tanzanya'da 1998'de iki Amerikan büyükelçiliğinin bombalanmasıyla bağlantılı olarak suçlanmıştı.

Ebu el Libi'nin avukatı 2014'te mahkeme önünde, kaçırma olayının "aşırı fiziksel ve acımasız güç kullanılarak" yapıldığını, ABD güçlerinin zanlı arabasından dışarı sürükleyip üzerinde "elektroşok tabancası benzeri silahlar" kullandıktan sonra gözlerini bağladıklarını, ve "[zanlıyı] bağladıklarını, ağzını tıkadıklarını, yukarıdan astıklarını" iddia etti. Gemideyse haberleşmesiz bırakılarak, sonraki bir hafta boyunca her gün CIA çalışanları ve başkaları tarafından sorgulanmış. İddiasına göre, arka arkaya uzun sorgularla fiilen uykudan mahrum bırakılmıştı. Ölümcül bir hastalıktan dolayı haberleşmesiz gözaltı durumu ve sorgulaması kısa kesilmişti. Yıl sonunda dava daha karara

bağlanmamışken 31 Aralık'ta hastaneye yatırıldı ve 2 Ocak 2015'te hayatını kaybetti.

ABD güçleri 15 Haziran'da doğu Libya'da Bingazi yakınlarında Ahmed Ebu Hatallah'ı ele geçirdi. 17 Haziran'da ABD yönetimi BM Güvenlik Konseyi'ni, Ahmed Hatallah'ı gözaltına alma operasyonunun, "[Ahmed Hatallah] Amerikalılara yönelik silahlı saldırılar planlamaya devam ettiği" için ABD'nin "temel nefsi müdafaa hakkından" kaynaklandığı şeklinde bilgilendirdi. Mektupta iddia edilen bu planlamaya ilişkin herhangi bir bilgi olmaması, ABD'nin nefsi müdafaa iddiasını değerlendirmeyi imkansız kılıyor. Ekim'de Ahmed Hatallah hakkında, 2012'de Bingazi'deki ABD diplomatik misyonuna yapılan ve dört ABD vatandaşının öldüğü saldırıyla bağlantısından dolayı ölüm cezası istemiyle dava açıldı. Yıl sonunda Virginia'da yargılama öncesi hücre hapsindeydi.⁶

Afganistan'daki Bagram hava üssünde Birleşik Devletler askeri gözetiminde tutulan ve Afgan olmayan tutukluların kalanları yıl boyunca başka hükümetlerin gözetimine sevk edildi. Ağustos'ta 10 yılı aşkın bir süredir Afganistan'da ABD gözetiminde olan iki Yemen vatandaşı Yemen'e sevk edildi.

Kasım'da, 2009'dan beri Bagram'da ABD askeri gözetiminde olan bir Rus vatandaşı, federal mahkemede terör suçundan kovuşturulmak üzere ABD'ye sevk edildi. İrek İlgiz Hamidullin, üste gözaltılar başladığından bu yana neredeyse 13 yılda Bagram'dan doğrudan ABD'ye sevk edilen ilk tutuklu oldu.

Tunus vatandaşı Redha el Najar, adının SSCI'nin rapor özetinde 2002'de Afganistan'da gizli bir CIA tesisinde işkence görenler arasında geçmesinden bir gün sonra, 10 Aralık'ta, Afganistan gözetimine sevk edildi. Savunma Bakanlığı 11 Aralık'ta Bagram gözaltı merkezinin artık kapandığını açıkladı.

Kasım'da Başkan Obama, AKKY'nin "eski mücadelelere mevcut mücadelelere uyacak şekilde" nasıl "doğru ölçüğe getirilip güncelleneceği" konusunda Kongre'yle yönetim arasında görüşmelerin devam ettiğini söyledi.

CEZAEVİ KOŞULLARI

ABD genelinde on binlerce mahkum eyalet ve federal cezaevlerinde, günde 22 ila 24 saat katı toplumsal ve çevresel mahrumiyet koşullarında hücre hapsinde tecrit edilmeye devam etti.

Şubat'ta Senato Yargı Alt Komitesi hücre hapsiyle ilgili ikinci oturumunu gerçekleştirdi. Oturum başkanlığını yapan ve bu uygulamada reform yapılmasını savunan Senatör Durbin, yıl boyunca da, federal tecrit hücrelerinin sayısını artırmaya yarayacak yeni bir federal cezaevinin açılması için çalışmıştı. Uluslararası Af Örgütü tecridin federal kullanımıyla ilgili raporunda Florence, Colorado'daki mevcut tek süper-maksimum güvenlikli cezaevinin mahkumlara insancıl muameleyle ilgili standartları ihlal ettiği sonucuna vardı.⁷

Ekim'de, Arizona eyalet cezaevlerindeki 33.000'den fazla mahkum adına görülen toplu davada bir uzlaşmaya varıldı. Uzlaşmaya göre Arizona Ceza İnfaz Kurumu, ağır akıl hastası olup da hücre hapsinde tutulan mahkumların, daha fazla akıl sağlığı tedavisi görmesine ve hücre dışında daha çok vakit geçirmesine izin verecek.

ÖLÜM CEZASI

2014'te 33 erkek ve iki kadın infaz edildi. 2013'te infaz edilen 38 erkek ve bir kadını da dahil edince, Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi'nin 1976'da yeni ölüm cezası yasalarını onaylamasından bu yana infaz edilen kişi sayısı 1.394'e ulaşıyor.

2014'teki infaz sayısı 1994'ten beri en düşük seviyesindeydi. Eyaletlerin zehirli iğneyle infaz için ilaç bulmakta zorlanmaya devam etmesi ve birkaç "lekeli" infazla ilgili endişeler bu yavaşlamada etkili oldu. 2013'te verilen 79 ölüm cezası ve 2014'te de benzer sayıda kararlar 1990'ların ortasından bu yana üçte ikilik bir düşüş gerçekleşmiş oldu. Yıl sonunda, infazı bekleyen 3.000'in biraz altında erkek ve yaklaşık 55 kadın vardı.

Şubat'ta Washington Eyaleti Valisi'nin, görevi süresince infazlara izin vermeyeceğini beyan etmesiyle ölüm cezasına karşı

hareketin ivmesi devam etti. Bundan önce 2013'te de Maryland, ölüm cezasını kaldırarak cezaı kaldıran eyalet sayısını 18'e çıkardı; Colorado'dan da mevcut valinin görevi süresince infaz gerçekleşmeyeceğine dair güçlü işaretler geldi.

2014'te, 2013'e göre iki eksikle, yedi eyalette infaz gerçekleşti. Sırf dört eyalet (Florida, Missouri, Oklahoma ve Teksas) 2014'teki ulusal çapta mahkeme kararıyla ölümlerin yüzde 89'undan sorumluydu. 2014 sonunda Teksas, 1976'dan beri ABD'de gerçekleşen infazların yüzde 37'sini gerçekleştirmişti. Teksas'ın, 17, 18 veya 19 yaşındayken işledikleri suçlardan ötürü infaz ettiği kişi sayısı, herhangi bir başka eyaletin infaz ettiği toplam kişi sayısından fazla.⁸

27 Mayıs'ta Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi zihinsel engelli (daha önce ABD'de "zeka geriliği" olarak adlandırılıyordu) ölüm cezası sanıklarının korunması konusunu açıklığa kavuşturdu. Mahkeme, Florida'nın ölüm cezası sanıkları için 70 veya daha düşük IQ puanı şartı içeren yasasının, IQ dışında sanığın zihinsel yetilerinin kısıtlarını gösterebilecek başka delilleri engellediği gerekçesiyle anayasaya aykırı olduğuna karar verdi.⁹

Teksas'ta infazını bekleyen Meksika vatandaşı Ramiro Hernandez Llanas'ın avukatları, Yüksek Mahkeme kararının çıkıp davaya etkisinin değerlendirilebilmesi için infazın ertelenmesi talebinde bulundu. Talep reddedildi ve zihinsel engelliliğinden ötürü infazın anayasaya aykırı olacağına dair güçlü bir iddiaya rağmen 9 Nisan'da infaz gerçekleşti. Ocak'ta Teksas, Uluslararası Adalet Divanı'nın kararını ihlal ederek ve İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu'nun sanığın adil yargılanma hakkından mahrum edildiği yönünde bulgusuna rağmen bir başka Meksika vatandaşı daha infaz etti. Edgar Arias Tamayo tutuklandıktan sonra konsolosluk desteği alma hakkından mahrum bırakılmıştı.

Ocak'ta Florida, 40 yıldır infazı bekleyen ve uzun zamandır ağır akıl hastası olan Askari Abdullah Muhammed'i (eski adıyla Thomas

Knight) infaz etti. Eylül'de Afrikalı Amerikalı bir erkek olan Earl Ringo, ırkının kovuşturmayı olumsuz etkilediğine dair iddialara rağmen Missouri'de infaz edildi. Ringo; savunma avukatı, hakim ve savcının beyaz olduğu bir davada, yine tamamı beyazlardan oluşan bir jüri tarafından ölüm cezasına mahkum edilmişti.¹⁰

Yıl boyunca, önceden hüküm giymiş yedi mahpusun masum bulunup tahliye edilmesiyle, 1973'ten beri ABD'deki bu tür davalardan sayısı 150'ye ulaşmış oldu.

ÇOCUK HAKLARI – ŞARTLI TAHLİYE ÖLMAKSIZIN ÖMÜR BOYU HAPİS CEZASI

Suçun işlendiği tarihte 18 yaşın altında olan sanıklar şartlı tahliye olanağı olmaksızın ömür boyu hapis cezasına mahkum edilmeye devam etti. 2012'de Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi'nin Miller – Alabama davasında verdiği kararla bu yaş grubu için şartlı tahliye olanağı olmaksızın ömür boyu hapsi yasaklaması eyaletlerde farklı şekillerde karşılandı. Ekim 2014'e gelindiğinde, sekiz eyalet yüksek mahkemesi Miller kararının geriye dönük etkili olduğu, dördü de olmadığı yönünde karar vermişti. Aralık'ta Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi Miller kararının geriye dönük etkisinin olup olmayacağına karar vermek üzere, 17 yaşındayken işlediği bir suçtan ötürü Louisiana yasaları uyarınca şartlı tahliye olanağı olmaksızın ömür boyu hapis cezasına mahkum edilen bir sanığın temyiz talebini kabul etti. Yılın sonunda dava daha karara bağlanmamıştı.

Ağustos'ta Amerikan İslah Derneği, suç işlendiğinde 18 yaşın altında olanlar için şartlı tahliye olanağı olmaksızın ömür boyu hapis cezasına karşı çıkan ve "suçlu gençlerin yaşlarına uygun bir şekilde hesap vermesini sağlarken onların rehabilitasyonuna ve topluma yeniden entegrasyonlarına odaklanan ceza politikalarını" destekleyen bir karar kabul etti.

AŞIRI GÜÇ KULLANIMI

18 eyalette en az 35 kişinin polis tarafından elektroşok tabancasıyla vurularak hayatını

kaybetmesi sonucunda 2001'den beri bu tür ölümlerin toplam sayısı 602'ye ulaştı. Elektroşok tabancaları 60'tan fazla ölüme sebep veya kolaylaştırıcı etkenler arasında geçti. Elektroşok tabancasıyla vurulduktan sonra ölenlerin çoğu, elektroşok tabancası kullanıldığında hem silahlı değildi, hem de ciddi bir tehdit oluşturuyormuş gibi durmuyordu.

18 yaşında silahsız Afrikalı Amerikalı bir erkek olan Michael Brown, 9 Ağustos'ta Ferguson, Missouri'de polis memuru Darren Wilson tarafından vurularak öldürüldü. Brown'un vurulması Ferguson ve çevresinde aylarca sürecek protestoları tetikledi. Gösterilerde güvenliği sağlamak için ağır müdahale donanımı, askeri silah ve teçhizatın kullanılması, barışçıl toplanma hakkını kullanan protestocuları sindirmeye yararken; gerektiği halde plastik mermi, göz yaşartıcı gaz gibi agresif dağıtma taktiklerine başvurulması protestocuların ve gazetecilerin yaralanmasına sebep oldu.

Bir dizi başka olay, ABD'de güç kullanımıyla ilgili standartların gözden geçirilmesi gerektiğini gösterdi. Bunların arasında; 25 yaşındaki siyahi erkek Kajieme Powell'in St Louis City polisi tarafından 19 Ağustos'ta vurularak öldürülmesi (ve olayların ilk resmi versiyonuyla çelişen görüntüler içeren bir video kaydının olması); akıllı hastalığı geçmişi olan 25 yaşındaki silahsız siyahi erkek Ezell Ford'un 11 Ağustos'ta Los Angeles polis memurları tarafından vurularak öldürülmesi; ve 17 Temmuz'da New York polisinin paketlenmemiş, kaçak sigara sattığı gerekçesiyle 43 yaşındaki siyahi erkek Eric Garner'ı tutuklarken arkadan boynuna sarılıp ölümüne sebep olması bulunuyor. 3 Aralık'ta büyük jürinin Garner davasında iddianameyi reddetmesi üzerine ABD Adalet Bakanı, Garner'ın ölümüyle ilgili bir federal medeni haklar soruşturması başlatacağını duyurdu.

GÖÇMEN HAKLARI – REFAKATSİZ ÇOCUKLAR

2014'te, aralarından bazıları beş yaşında olan 50.000'den fazla refakatsiz göçmen çocuk

ABD'nin güney sınırını geçerken yakalandı. Birleşik Devletler Sınır Devriyesi refakatsiz çocukları güncel veya haftalar boyunca sağıksız tesislerde, hukuki danışmanlık, çeviri veya yeterli sağık bakım hizmetlerinden yoksun bir şekilde alıkoydu.

1. Açık ve net: BM İnsan Hakları Komisyonu ABD'ye geniş çaplı önerilerde bulundu (AMR 51/022/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/022/2014/en
2. ABD "lafı bırakıp icraate bakmalı" ve BM İşkenceye Karşı Komite'nin bulgularını uygulamalı (AMR 51/055/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/055/2014/EN
3. ABD: "Birkaç kişiye işkence yaptık" – Kasetlerden bilgi elde etme konusu senatonun CIA gözetilileriyle ilgili raporunu açıklamasını geciktirirken gerçekler, telafi ve hesap verebilirlik için bekleyiş (AMR 51/046/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/046/2014/en
4. ABD: "Bir şeyler yapma kabiliyetine sahibiz" – Başkan ve Kongre insan hakları ilkelerini uygulamalı ve Guantánamo'yu kapatmalıdır (AMR 51/036/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/036/2014/en
5. ABD: "Bu cezaevinden canlı çıkacağıma inanmak için hiçbir sebepim yok" – Guantánamo'da süresiz gözaltılar devam ediyor; 100 tutuklu açlık grevinde (AMR 51/022/2013)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/022/2013/en
6. ABD: Libya'da yakalanan erkek ABD'de ölüm cezasıyla karşı karşıya (AMR 51/037/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/037/2014/en
7. Mezara kapatılmış: Birleşik Devletler federal cezaevi sisteminde tecrit (AMR 51/040/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/040/2014/en
8. ABD: "İyi bir çocuk olabilirdi" – Teksas iki ayda üçüncü genç suçluyu infaz etmeye hazırlanıyor (AMR 51/027/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/027/2014/en
9. ABD: "Olmayı arzu ettiğimiz ulus" (AMR 51/034/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/034/2014/en
10. ABD: İnfaz yaklaşırken ırk soruşturması için çağrı – Earl Ringo (AMR 51/047/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/AMR51/047/2014/en

SURİYE

Suriye Arap Cumhuriyeti

Devlet başkanı: Beşar Esad

Hükümet başkanı: Vail Nadir el-Halki

Suriye'deki silahlı iç çatışma yıl boyunca şiddetinden bir şey kaybetmeden devam ederek, hem hükümet güçlerinin, hem de devlet dışı silahlı grupların geniş çaplı savaş suçları işleyip, vahim insan hakları ihlalleri gerçekleştirdiğine ve cezasız kaldığına tanık oldu. Hükümet güçleri, sivil yerleşim bölgeleri ve sağlık tesislerine top ateşi, havan topu, msket bombası ve kimyasal maddelerle hedef ayırımı gözetmeksizin saldırarak bilinçli bir şekilde sivilleri hedef alıp öldürdü. Hükümet güçleri ayrıca sivilleri kapana kısıtıp onları gıda, sağlık hizmetleri ve diğer ihtiyaçlarından mahrum bırakarak uzun süre kuşatma altında tuttu. Güvenlik güçleri; aralarında barışçıl aktivistler, insan hakları savunucuları, medya ve insani yardım kuruluşu çalışanları ve çocukların da olduğu binlerce kişiyi keyfi bir şekilde tutuklamaya veya alıkoymaya devam ettiği gibi, bazılarının zorla kaybedilmesine sebep oldu, bazılarını da uzun tutukluluk sürelerine veya adil olmayan yargılama süreçlerine maruz bıraktı. Güvenlik güçleri sistematik bir şekilde tutukluları işkence ve diğer kötü muamelelere maruz bırakıp cezasız kaldı. Bildirimlere göre gözaltındaki binlerce insan işkence veya zorlu koşullardan dolayı öldü. Bazı bölgeleri kontrol eden, bazıları içinse mücadele eden devlet dışı silahlı gruplar, hükümet yanlısı olduğunu düşündükleri sivillerin bulunduğu yerleri hedef ayırımı gözetmeksizin bombalayıp kuşattı. Başta İslam Devleti silahlı grubu olmak üzere, bazıları da sivillerin yaşadığı yerlerde hedef ayırımı gözetmeksizin intihar saldırıları ve başka yollarla bombalar patlattı; tutsakları ve muhalif olmasından şüphelendiklerini

yargısız infaz etmeleri dahil, sayısız yasa dışı öldürme gerçekleştirdi.

ARKA PLAN

Hükümet ve ayrı ayrı devlet dışı silahlı gruplar arasındaki çatışma bütün şiddetiyle Suriye'nin tamamında devam ederek, binlerce kişinin ölmesi ve yaralanması ile kitlesel nüfus hareketlerinin ve özellikle Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak Kürdistan Bölgesi'ne mülteci akımının sürmesine yol açtı. BM'ye göre çatışma yıl sonunda yaklaşık 200.000 kişinin ölümüne sebep olmuştu. Buna ek olarak, 7,6 milyon kişi ülkesinde yerinden edilmiş, dört milyon civarında insan da başka ülkelerde mülteci konumuna düşmüştü.

Silahlı çatışmayı çözüme kavuşturma amacıyla yapılan uluslararası çalışmalar arasında BM'nin, ABD ve Rusya'nın desteğiyle Ocak'ta düzenlediği İkinci Cenevre barış konferansı vardı. Konferansa Suriye hükümeti ve karşıındaki Suriyeli Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) katıldı; ama SMDK'nin askeri komutası dışındaki silahlı gruplar katılmadı. Görüşmeler Şubat'ta anlaşmaya varılmadan sonlandı.

BM Güvenlik Konseyi bu konuda fikir birliği sağlayamadığı için bir barış anlaşması imzalanması yönündeki çabalar zayıfladı; yine de krize ilişkin bir dizi karar aldı. Şubat'taki 2139 sayılı karar ile, çarpışmaların gerçekleşme şekli ve keyfi gözaltılar konularını ele alarak çatışmanın bütün taraflarından çatışma hatlarından kuşatılmış bölgelere insani yardımın geçişine izin vermelerini talep etti; ama buna uyan olmadı. Temmuz'da alınan 2165 sayılı karar kuşatılmış bölgelere ve ülke sınırlarının ötesine uluslararası insani yardım ulaştırılması konusuna odaklandı. Ağustos'taki 2170 sayılı kararlar, İslam Devleti (İD; önceki adıyla IŞİD) ile El Nusra Cephesi silahlı gruplarının insanları yasa dışı öldürmesi, diğer vahim hak ihlalleri ve yabancı savaşçıları asker olarak alması kınandı ve onlarla bağlantılı altı kişi BM'nin El Kaide Yaptırımlar Listesi'ne eklendi. BM Güvenlik Konseyi, Suriye'deki cezasızlık konusunun üzerine gidecek başka önlem

alamadı. Rusya ve Çin, Suriye'nin durumunu Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı'na sevk etme yönündeki bir karar taslağını veto etti.

BM İnsan Hakları Konseyi tarafından Suriye Arap Cumhuriyeti için 2011'de kurulan bağımsız uluslararası Soruşturma Komisyonu, çatışmanın taraflarının işlediği uluslararası hukuk ihlallerini izlemeye ve bildirmeye devam etti. Ancak, hükümet, Komisyon'un Suriye'ye giriş yasağını kaldırmadı.

Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü (OPCW) Haziran'da; hükümetin, Eylül 2013'te Birleşik Devletler ve Rusya hükümetleriyle imzalanan bir anlaşma uyarınca, kimyasal silah stokunu uluslararası denetim altında imha edilmek üzere teslim etmeyi tamamladığını bildirdi.

Eylül'de Birleşik Devletler'in başını çektiği uluslararası bir koalisyon İD ve kuzey Suriye'deki başka silahlı gruplara yönelik hava saldırıları başlattı. BM Güvenlik Konseyi'ne göre hava saldırıları yaklaşık 50 sivil öldürdü.

Haziran'da Cumhurbaşkanı Esad, yalnızca hükümetin kontrolündeki yerlerde yapılan cumhurbaşkanlığı seçimini kazanarak üçüncü yedi yıllık dönemi için görev başına döndü. Ertesi hafta, az sayıda mahkumun tahliyesiyle sonuçlanan bir genel af ilan etti; hükümet tarafından alınılan düşünce mahkumlarının ve diğer siyasi mahkumların büyük çoğunluğu tutuklu kalmaya devam etti.

SİLAHLI İÇ ÇATIŞMA – HÜKÜMET GÜÇLERİNİN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İHLALLER

Hedef ayrımı gözetmeyen ve yasaklanmış silahların kullanımı

Hükümet güçleri; silahlı muhalif güçlerin kontrol ettiği veya ele geçirmeye çalıştığı yerlere saldırarak insanları öldürdü; bu saldırıların bazıları savaş suçu veya insanlığa karşı suç niteliğindedir. Yine hükümet güçleri; helikopterden atılan yüksek derecede patlayıcı güdümsüz silahlar olan msket bombalarını sıkça kullanarak hava saldırıları ve top ateşiyle sivil yerleşim bölgelerine hem doğrudan, hem de hedef ayrımı gözetmeksizin defalarca saldırdı ve çocuklar dahil, sayısız

sivilin ölümüne ve yaralanmasına sebep oldu. BM Güvenlik Konseyi'nin 2139 sayılı kararında çatışmanın bütün taraflarından hedef ayrımı gözetmeksizin yaptıkları saldırıları durdurmaları talep edilmiş olmasına rağmen, yerel bir izleme STK'sı olan İhlalleri Belgelendirme Merkezi'ne göre kararın kabulünden bu yana geçen 10 ayda hükümet güçleri bombardıman ve diğer hedef ayrımı gözetmeyen saldırılarda neredeyse 8.000 sivil öldürdü. 29 Ekim'deki bir olayda hükümetin helikopterleri İdlip'te yerinden edilmiş insanlar için kurulan bir kampa dört msket bombası atarak, Suriye İnsan Hakları Gözlem Örgütü'ne göre en az 10 sivil öldürdü ve onlarcasını yaraladı.

Hükümet güçleri uluslararası hukuka göre yasaklanmış olmasına rağmen, içinde klor gazı olan msket bombaları veya başka mühimmatlar kullanarak çeşitli saldırılar düzenledi. BM Soruşturma Komisyonu'na göre, bu tür mühimmat kullanılarak yapılan saldırılar arasında Nisan'da Kefir Zeita, El Tamana ve Talmenes şehirlerine yapılanlar da bulunuyor. OPCW'nun gerçekleştirdiği bir veri toplama araştırması, hükümet güçlerinin bu saldırılarda "sistemantik olarak ve defalarca" klor gazı kullandığını Eylül'de doğruladı. Hükümet güçleri ayrıca, mağdurlarda ciddi, hatta çoğu zaman ölümcül yarıklara sebep olacak şekilde hedef ayrımı gözetmeksizin geniş bir alana yanıcı küçük bombalar saçan silahlar olan parça tesirli mühimmat kullandı.

Kuşatmalar ve insani yardımın engellenmesi

Hükümet güçleri; Yermük, Daraya ve Doğu Guta dahil, Şam ve çevresinin yanı sıra Eski Humus gibi başka yerlerde de sivil yerleşim bölgelerinde uzun zamandır devam eden kuşatmaları kaldırmadı. Eski Humus'taki kuşatma Mayıs'ta sonlandı. Kuşatma altındaki bölgelerde çoğu zaman silahlı muhalif savaşılar da vardı ve bazen siviller için de tehdit oluşturdular. Kuşatma altındaki bölgelerde sıkışıp kalan siviller, açlıkla ve tıbbi bakım ve temel hizmetlerin yokluğuyla karşı karşıya kaldığı gibi, hükümet askerlerinin top ateşine, havadan bombardımanına ve keskin nişancıların ateşine de tekrar tekrar maruz

kaldı. Mart'ta hükümet askerleri, beyaz teslim bayrağıyla Doğu Guta'dan ayrılmaya çalışan sivillere ateş açarak, kadın, erkek ve çocukları öldürdü. Şam'ın banliyö semtlerinden olan ve çatışmadan önce orada yaşayan 180.000'i aşkın Filistinli mülteci ve Suriyeliden yaklaşık 18.000'inin şu anda bulunduğu Yermük, Aralık'ta kesintisiz üçüncü kuşatma senesine girdi. Haziran'da yapılan bir ateşkese rağmen, hükümet güçleri gıda ve su tedarikini kesmeye ve uluslararası insani yardımın bir kısmını engellemeye devam etti. Kuşatma altındaki bölgelerden sivillerin tahliyesine izin verildiğinde, hükümet güçleri tahliye olanlar arasından erkek ve erkek çocuklarını gözaltına alarak, çoğunu "tarama" amacıyla uzun süre alıyordu.

Sağlık merkezlerine ve görevlilerine saldırılar

Hükümet güçleri, silahlı grupların hakimiyetinde olan yerlerde sağlık merkezi ve görevlilerini hedef almaya devam etti. Görünüşe göre, bu bölgelerdeki temel sağlık hizmetlerini kesintiye uğratmak ve engellemek için hastaneleri bombaladılar; kuşatılmış bölgelere gönderilen insani yardımın içinde tıbbi malzeme tedarik edilmesini yasakladılar; ve sağlık görevlileriyle gönüllüleri tutuklayıp gözaltına aldılar. İnsan Hakları için Hekimler Örgütü, hükümet güçlerini, muhalif grupların kontrolündeki sağlık sistemine sistematik olarak saldırmakla ve Nisan 2011'le Ekim 2014 arasında 569 sağlık görevlisini öldürmekle suçladı.

SİLAHLI İÇ ÇATIŞMA – SİLAHLI GRUPLARIN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ HAK İHLALLERİ

Devlet dışı silahlı gruplar da savaş suçları işledi ve vahim insan hakları ihlalleri gerçekleştirdi. Bunların arasında, ikisi de yabancı savaşçı kullanan İD ve El Nusra Cephesi ile Özgür Suriye Ordusu'nun parçası veya onunla bağlantılı olan gruplar vardı.

Hedef ayrımı gözetmeyen silahların kullanımı

Silahlı gruplar, hükümetin kontrolündeki sivil yerleşim bölgelerine yaptıkları saldırılarda havan topu, tank ve topçu ateşi gibi hedef ayrımı gözetmeyen silahlar kullanarak birçok

sivilin hayatını kaybetmesine neden oldu. Nisan ve Mayıs'ta, batı Halep'te Sayf-el Davla, El Meydan ve El Süleymaniye mahallelerine saldıran silahlı grupların, sivil bölgelere havan mermisi ve gaz kapsülünde el yapımı bombalar attığı bildirildi. El Nusra Cephesi, Humus dahil, hükümetin kontrolündeki yerlerde bomba yüklü araba ve kamyonlarla intihar saldırılarını düzenleyerek sivillerin ölmesine ve yaralanmasına sebep oldu.

Yasa dışı öldürmeler

Özellikle İD güçleri, ele geçirdikleri hükümet askerlerini; aralarında barışçıl aktivistler ve medya çalışanlarıyla yabancıların da olduğu kaçırılan sivilleri; ve bildirimlere göre, rakip silahlı grupların mensuplarını yasa dışı bir şekilde öldürdü. İD'nin kontrol ettiği ve kendi katı İslam hukuku yorumuna göre yönettiği Rakka ve doğu Halep bölgelerinde İD üyeleri sıkça halka açık infazlar gerçekleştirdi: Önce mağdurların suçu ilan ediliyordu, sonra da, genelde aralarında çocukların da olduğu kalabalık grupların önünde mağdur ya ateş edilerek ya da kafası kesilerek infaz ediliyordu. Mağdurların çoğu erkekti ama aralarında daha 15 yaşında erkek çocukları ve kadınların da olduğu bildirildi.

İD güçleri, bu suçlarından bazılarını propaganda yapmak veya talepte bulunmak için duyurmak amacıyla; aralarında Suriyeli, Lübnanlı ve Kürt askerlerle, silahlı gruplar tarafından kaçırılıp İD'ye devredilen veya "satılan" Amerikalı ve İngiliz gazeteci ve yardım görevlilerinin de olduğu tutsakların kafasını kestiklerini gösteren videoları internete yükledi. Bazı infaz videolarında başka tutsakları öldürme tehditleri de vardı.

Kuşatmalar, insani yardımın engellenmesi ve sağlık merkezlerine ve görevlilerine saldırılar

İD, El Nusra Cephesi ve başka silahlı gruplar, Halep'in kuzeybatısındaki Zehra ve Birkaç gibi hükümetin hakimiyetinde olan birleşik yeri birlikte veya ayrı olarak kuşatma altına aldılar. Halep Merkez Cezaevi çevresindeki bölge de kuşatma altındaydı ama hükümet güçleri bir yıl süren kuşatmayı Mayıs'ta kırdı. Silahlı gruplar bazı bölgeleri hedef ayrımı gözetmeksizin bombaladı; sivil halka gıda,

su ve başka malzemelerin tedarikini kesti; insani yardımın dağıtımına müdahale etti veya dağıtımı engelledi; ve sağlık görevlilerine saldırıp onları gözaltına aldı.

İnsan kaçırmalar

Silahlı gruplar çok sayıda yerli aktivist, olası hükümet destekçisi, yabancı gazeteci ve yardım görevlisiyle başka kişilerin kaçırılmasından ve gözaltına alınıp, çoğuna işkence veya diğer türlü kötü muameleler yapılmasından, bazılarının da yargısız infaz edilmesinden sorumluydu. Alıkonulanlar arasında çocuklar da vardı. Örneğin Mayıs'ta, İD güçleri Halep'le Kobane (Ayn El Arab) arasında olan Manbij'den 150'yi aşkın Kürt erkek çocuğu kaçırıp bazılarına işkence yaptı. Hepsini Ekim'e kadar salıverildi.

Kürt bölgeleri

Kuzey Suriye'de Demokratik Birlik Partisi (PYD), 2012'de hükümet askerlerinin çekilmesinden sonra, İD güçleri yılın ortasında Kobane'ye tekrar saldırıp büyük kitleleri zorla yerinden edene kadar, ağırlıklı olarak Kürtlerin yaşadığı üç yerleşim birimi olan Afrin, Kobane ve Cezire'yi büyük oranda kontrolü altında tutuyordu. Ocak'ta PYD, Halk Mahkemeleri dediği unsurlara dayanan, işler durumunda bir adalet sistemi kurduğu bu üç bölge için yeni bir anayasa çıkardı. İnsan Hakları İzleme Derneği bölgeye Şubat'ta yaptığı ziyaretten ardından PYD yetkililerine, keyfi gözaltıları durdurmaları; çocukları asker olarak ve kontrol noktalarını boş bırakmamak için kullanmamaları; tutukluları hak ihlallerinden korumak için önlemler almaları ve bir insan kaçırmaya ve görünüşe göre siyasi kaynaklı öldürme dalgasını araştırmaları yönünde baskı yaptı. Temmuz'da PYD 149 çocuğu silahlı rütbelerinden terhis etti ve çocukların çatışmalara katılmasını engelleme taahhüdünde bulundu.

MÜLTECİLER VE ÜLKE İÇİNDE YERİNDEN EDİLMİŞ İNSANLAR

Suriye'nin tamamındaki çarpışmalar sivillerden oluşan büyük kitleleri zorla yerinden etmeye devam etti. 2011'den 2014'ün sonuna kadar yaklaşık dört milyon

mülteci Suriye'den kaçarken, BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi'ne göre, Aralık 2013'e kıyasla bir milyondan fazla artışla, yarısı çocuk, 7,6 milyon kişi de Suriye içinde yerinden edilmişti. Eylül'de İD güçlerinin Kobane'ye yaptığı yeni bir saldırı sonucu çok büyük bir mülteci çıkışı gerçekleşti ve birkaç gün zarfında on binlerce kişi Türkiye'ye geçti. Hem Lübnan, hem de Ürdün yetkilileri, Suriye'den giriş yapan mültecilerin sayısını kısıtlayarak, sınır bölgesinde bekleyenleri daha da fazla saldırı ve mahrumiyete maruz bıraktığı gibi, Suriye'den gelmeye çalışan Filistinli mültecilerin girişini tamamen engellemeye devam ederek onları özellikle korumasız hale getirdi.

ZORLA KAYBEDİLMELER

Hükümetin güvenlik güçleri, hakkında suçlama olmayan binlerce kişiyi, birçoğu zorla kaybedilme koşullarında sayılabilecek, yargılama öncesi uzun tutukluluk sürelerine maruz bırakmaya devam etti.

Daha önceki yıllarda tutuklanmış birçok tutuklu, güvenliklerine dair endişeler arasında, zorla kaybedilmiş olarak kaldı. Yetkililer tutuklular hakkında nadiren bilgi verdiği gibi, avukat ve ailelerine erişimlerini sıkça engelledi.

Hala kayıp olanlar arasında, evli çift Abdurrahman Yasin ve Rania Alabbasi, 3 ila 15 yaş arasındaki altı çocukları ve Mart 2013'te güvenlik güçleri onları evlerinde tutukladığında orada bulunan başka bir kadın gibi bütün fertleriyle aileler de var. Yetkililer haklarında hiçbir bilgi vermezken, eski bir tutuklu, Rania Alabbasi ve çocuklarını 291. Şube olarak bilinen bir Askeri İstihbarat Merkezi'nde gördüğünü bildirdi.

2 Ekim 2013'te Şam yakınlarında bir kontrol noktasında güvenlik güçleri tarafından tutuklanan insan hakları avukatı Halil Matuk ve arkadaşı Muhammed Thatha yıl sonunda hala zorla kaybedilme mağduru. Yetkililer ne tutuklandıklarını teyit ettiği, ne de neden veya nerede alıkonulduklarını açıkladığı için güvenliklerinden endişe duyulmasına sebep oldular.

Kürt hakları aktivisti Juwan Abdurrahman Halid de zorla kaybedilme durumu süren mağdurlardandı. 3 Eylül 2012'de sabaha karşı Şam'ın Vadi El Marşi semtine baskın yapan Devlet Güvenliği görevlileri tarafından tutuklanmıştı. Eski bir siyasi tutuklu ve işkence mağduru olan Halid'in nerede olduğu ve akıbeti 2014'ün sonunda hala açıklanmamıştı.

GÖZALTINDA ÖLÜMLER

Siyasi Güvenlik, Askeri İstihbarat, Hava Kuvvetleri İstihbarat ve devletin diğer güvenlik ve istihbarat birimleri tarafından alıkonulan tutuklular sistematik ve yaygın bir şekilde işkence ve diğer türlü kötü muameleye maruz kalmaya devam etti. Bildirilmeye göre işkence, yüksek oranda tutuklu ölümlerine yol açmayı sürdürdü.

Ocak'ta bir grup adli tıp uzmanı ve eski uluslararası savaş suçları savcısı binlerce mahkumun cesedinin askeri hastanelerde çekilmiş fotoğraflarını inceleyerek, Suriyeli yetkililerin tutukluları sistematik bir şekilde işkenceye tabi tuttuğunu ve yasa dışı öldürdüğünü rapor etti. Hükümet, uzmanların iddialarını inkar etmekle birlikte, yıl boyunca bildirilmeye devam eden işkence ve gözaltında ölüm vakalarına rağmen bağımsız bir soruşturma başlatmadı.

Çok sayıda tutuklunun çeşitli gözaltı merkezlerindeki ağır koşullardan dolayı öldüğü de bildirildi. Bunlardan biri "Filistin Şubesi" olarak da bilinen Askeri İstihbarat 235. Şubesi. Oradan salıverilen bir tutuklu, aşırı kalabalık; yetersiz temizlik koşulları ve gıda, temiz içme suyu ve tıbbi bakım eksikliğinden ötürü 235. Şube'deki birçok tutukluda uyuz ve başka cilt hastalıklarıyla sindirim sistemi hastalıkları olduğunu anlattı. Ailelere tutuklunun öldüğü çoğu zaman resmi olarak bildirilmedi ya da tutukluların kalp krizinden öldüğü söylendi ama ne cesetleri görmelerine izin verildi, ne de onları defin için iade ettiler.

Ekim'de Birleşik Krallık'ta bir resmi soruşturma jürisi, İngiliz tıp doktoru Abbas Han'ın Aralık 2013'te Suriye'de

gözaltındayken yasa dışı bir şekilde öldürüldüğüne karar verdi. Halbuki Suriye hükümeti tutuklunun intihar ettiğini tespit ettiklerini açıklamıştı. Dr. Han Kasım 2012'de Suriye'ye gönüllü hekim olarak gelmesinden sonraki 48 saat içinde güvenlik güçleri tarafından tutuklanmış; gözaltında geçirdiği aylar boyunca işkence ve diğer türlü kötü muameleye maruz kaldığı bildirilmişti.

ADİL OLMAYAN YARGILAMALAR

Hükümet karşıtı olarak algılanan çok sayıda kişi ve barışçıl muhalifler, yargılama öncesi uzun tutukluluk dönemlerinden sonra, 2012'de kurulan Terörle Mücadele Mahkemesi'nde ve Askeri Sahra Mahkemeleri'nde kovuşturuldu ve buralarda adil bir şekilde yargılanmadı. Terörle Mücadele Mahkemesi'ne çıkan bazı sanıklar, ifade özgürlüğü ve başka haklarını meşru bir şekilde kullanmalarından kaynaklanan suçlamalara yargılandı. Askeri Sahra Mahkemeleri'nde yargılanan, çoğu sivil, sanıklara avukatla temsil edilme hakkı tanınmadığı gibi, davaya bakan hakimler de muvazzaf subaydı. Ayrıca kararı temyize götürme olanakları da yoktu.

Aralık 2011'de Şam'da Hava Kuvvetleri İstihbarat yetkilileri tarafından tutuklanan fizikçi ve reform yanlısı aktivist Faten Receb Fawaz'ın Eylül'de, açıklanmayan suçlamalarla Askeri Sahra Mahkemesi'nde yargılanacağı bildirildi. Fawaz, tutuklandıktan sonra, bazen aylarca aralıksız hücre hapsinde olmak üzere, çeşitli gözaltı merkezlerinde alıkonulmuş, işkence ve diğer zalimane muameleye maruz kaldığı rapor edilmişti.

Bağımsız SCM, Suriye Medya ve İfade Özgürlüğü Merkezi'nden aktivistler olan Mazen Derviş, Hani el-Zitani ve Hüseyin Gharir, "terör eylemlerinin tanıtımını yapmaktan" 15 yıla kadar hapis cezasıyla yargılanmaya başladı. Aktivistler Şubat 2012'de Hava Kuvvetleri İstihbaratı'ndan görevliler SCM'nin Şam bürosuna baskın yaptığında tutuklanmıştı. Terörle Mücadele Mahkemesi'nde görülen davaları Şubat

2013'ten beri sürekli erteleniyor. 2014 sonunda davalarının sonucu hala belli değildi.

İzinsiz Asur Demokratik Örgütü'nün başkanı Gabriel Moşe Kurye Aralık 2013'te kuzey Suriye'de Kamışlı'da tutuklandı. İşkencenin çok yaygın olduğu merkezlerde aylarca alıkonulduktan sonra, bir ceza mahkemesi hakimi tarafından yargılanmak üzere "resmi olmayan gizli siyasi parti üyeliği" ve "hükümeti devirmek için şiddete teşvikle" suçlandı. Hakim de onu Terörle Mücadele Mahkemesi'nde yargılanmak üzere sevk etti.

ÖLÜM CEZASI

Ölüm cezası çok çeşitli suçlar için yürürlükte kalmaya devam etti. Yıl boyunca verilen ölüm cezaları ya da gerçekleştirilen infazlarla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamadı.

TÜRKİYE

Türkiye Cumhuriyeti

Cumhurbaşkanı: **Recep Tayyip Erdoğan**(Ağustos ayında **Abdullah Gül**'ün yerine geldi)
Başbakan: **Ahmet Davutoğlu** (Ağustos ayında **Recep Tayyip Erdoğan**'ın yerine geldi)

2013'teki Gezi Parkı eylemleri ve eski müttefik Fethullah Gülen'den kopuş sonrasında yetkililer eleştirilere otoriter tepkiler vermeye başladı. Yargının bağımsızlığı zayıflatıldı, internet özgürlüğüne yeni kısıtlamalar getirildi ve ülkenin istihbarat teşkilatı hiç görülmemiş yetkilerle donatıldı. Barışçıl göstericilerin hakları ihlal edilirken, polis'in aşırı güç kullanımını neredeyse her seferinde cezasız kaldı. Özellikle terörle mücadele kanunları kapsamında adil olmayan yargılamalar devam etti ama yargılama öncesi tutukluluğun aşırı kullanımı ve süreleri azaldı. Yetkililer vicdani retçilerin ve lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireylerin haklarını dikkate almazken,

kadına yönelik şiddeti önlemek için gereken adımları atmadı. Yıl sonunda Türkiye'de, çoğu muhtaç durumda, 1,6 milyon Suriyeli yaşıyordu.

ARKA PLAN

Yetkililer, 17 Aralık 2013'te ortaya çıkan ve Başbakan Erdoğan'ın yakın çevresinde olduğu iddia edilen yolsuzluğa yönelik ceza soruşturmasını bastırmak için harekete geçti. Davaya bakan polis memurları ve savcılar başka görevlere atandı. Soruşturma 16 Ekim 2014'te savcılar tarafından resmi olarak kapatıldı. Hükümet soruşturmayı, nüfuz sahibi din adamı Fethullah Gülen destekçilerinin bir komplosu olarak damgaladı. Yetkililer Fethullah Gülen ve kolluk güçleriyle yargıdaki destekçilerinden oluşan ağın daha da üzerinde gideceklerine ant içti .

Nisan'da Milli İstihbarat Teşkilatı MİT'e görülmemiş izleme yetkileri veren ve teşkilat mensuplarına kovuşturmalarda neredeyse tam dokunulmazlık sağlayan yasa değişiklikleri Meclis'ten geçti.

Türkiye'nin batısında Soma'daki kömür madeninde Mayıs'ta meydana gelen bir patlamada 301 maden işçisi hayatını kaybetti. Bu son felaket dikkatleri dünyada iş kazası sonucu en fazla ölümün gerçekleştiği ülkelerden birinde sanayiye güvenlik konusuna çekti.

18 Haziran 2014'te Anayasa Mahkemesi, Balyoz davasında AK Parti hükümetini devirme girişiminden hüküm giyen subaylar hakkındaki kararı bozup yeniden yargılamaya karar verdi. Sanıkların çoğu, en fazla beş yıllık tutukluluk süreleri dolduğundan tahliye edildi. Diğerleri de Anayasa Mahkemesi'nin kararlarıyla tahliye edildi. Kürt siyasi aktivistleri hakkında PKK bağlantılı Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) üyeliği iddiasıyla başlatılmış kovuşturmalar ülkenin farklı yerlerinde devam etti ama sanıkların çoğu yargılama öncesi tutukluluktan serbest bırakıldı.

Ağustos'ta görevdeki Başbakan, Türkiye'nin halk tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı olarak, kanunen değilse de, uygulamada bu mevkiye çok daha fazla yetki ve etki getirdi.

Ekim'de, İslam Devleti adlı silahlı grup, Irak'ta Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğu'ndan aldığı 49 rehineyi üç ayın sonunda serbest bıraktı. Hükümet bunun karşılığında silahlı gruba ne verildiğini açıklamayı reddetti. İddialara göre rehinelere karşılık Türkiye'deki 180 hükümlü serbest bırakıldı.

Yetkililerle PKK arasında iki yıldır devam eden barış süreci kesilmemekle beraber, silahlı çatışmalar, Suriye ve Irak'taki ihtilafların yansımaları ile somut bir ilerleme olmamasından dolayı süreç şimdide kadarki en zayıf noktasına geldi.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

2013'te kanununun iyileştirilmesi için yapılan yasal değişikliklerin kabul edilmesine rağmen gazeteci, aktivist ve diğer muhalif seslere karşı ifade özgürlüğünü tehdit eden ceza kovuşturmaları açılmaya devam etti. Suçlamalarda terörle mücadele kanun maddeleri kadar, hakaret ve dini nefreti kışkırtma suçları da sıkça kullanıldı. Ana akım medyanın bağımsızlığı, hükümetle yakın iş ilişkilerinden dolayı zayıf konumunu sürdürdü. Daha bağımsız düşünen gazeteciler, hükümeti kızdırmaktan korkan genel yayın yönetmenleri ve medya patronları tarafından işten ayrılmaya zorlandı. Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğu'ndan 49 kişinin rehin alınması dahil, "ulusal güvenlik sebebiyle" çeşitli konularda haber yapılmasını engellemek için yayın yasağı getirildi.

Mart'ta Meclis, İnternet Kanunu hakkında, yetkili kurumların içerik yasaklamak veya engellemek konusunda elini güçlendiren ve kullanıcıların mahremiyetini tehdit eden çok ciddi değişiklikler geçirdi. Düzenlemelerden sonra yetkililer, Twitter ve YouTube'a erişimi, bu sosyal medya siteleri Mart'taki yerel seçimler öncesinde hükümeti zor duruma düşüren içerik yayımladığı için idari kararlarla engelledi. Yasağın kaldırılmasını öngören mahkeme emrine rağmen siteler, Anayasa Mahkemesi engellemenin kaldırılmasına karar verene kadar sırasıyla iki hafta ve iki ay erişime kapalı kaldı.

TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜ

Yasaklanan, engellenen veya polisin aşırı, gereksiz ve çoğu zaman cezalandırıcı güç kullanımıyla dağıtılan protestolardan dolayı barışçıl göstericiler haklarından mahrum edildi. Yetkililerin yasadışı saydığı gösterilere katılanlar, çoğunlukla şiddet olaylarına karışıklarına dair düzmece suçlamalarla kovuşturuldu. Kısıtlayıcı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, Mart'taki yüzeysel değişikliklere rağmen, barışçıl toplanma özgürlüğünün önünde bir engel olmayı sürdürdü. Toplantıların yapılabileceği zaman ve yerleri adil olmayan bir şekilde kısıtlarken, düzenleyicilerin aşırı meşakkatli bir şekilde bildirimde bulunmalarını şart koşup hazırlıksız gösteri ihtimalini de silmiş oldu.

1 Mayıs'ta, sendikacıların ve başka grupların, 1 Mayıs gösterilerinin geleneksel adresi olan Taksim Meydanı'na yürümesini engellemek için 39.000 polis ve 50 TOMA kullanıldı. 1 Mayıs gösterileri birkaç yıldır Taksim Meydanı'nda yapılmaktaydı. 2013 ve 2014'te gösteriler yasaklandı ve polisler meydana ulaşmaya çalışan göstericiler arasında çatışma çıktı. Yetkililer Taksim'in büyük gösteriler için artık kullanılamayacağını duyurup, onun yerine şehir merkezinin dışında iki yer önerdiler. Aynı politika Türkiye'nin başka kentlerinde de tekrarlandı.

Gezi Parkı ve Taksim Meydanı'nın yeniden imarına karşı çıkmak üzere kurulan ve 100'den fazla örgütü kapsayan bir şemsiye platform niteliğindeki Taksim Dayanışması üyelerinin davası Haziran'da İstanbul'da görülmeye başlandı. Platformun önde gelen beş üyesi Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu uyarınca "suç örgütü kurmaktan" 15 yıla kadar hapis cezasıyla karşı karşıya kalırken, kalan 26 sanığın tamamı "kanuna aykırı gösteriden ihtarla rağmen ayrılmamakla" suçlanıyor. Dava yıl sonunda devam ediyordu. ¹

İŞKENCE VE DİĞER KÖTÜ MUAMELELER

Resmi gözaltı yerlerinde işkence yapıldığına dair bildirimler önceki yıllara göre çok daha azdı. İşkenceye karşı BM Sözleşmesi

Seçmeli Protokolü'nün onaylanmasından bu yana iki yılı aşkın zaman geçmiş olsa da, gerekli ulusal uygulama mekanizması daha oluşturulmadı. Yetkililerin bu amaçla görevlendirdiği Türkiye İnsan Hakları Kurumu da bunu gerçekleştirecek yetkinliğe, kaynağa ve bağımsızlık güvencelerine sahip değildi.

ASHIRI GÜÇ KULLANIMI

Gösteriler sırasında polislin aşırı ve gereksiz güç kullanımı; biber gazı fişeklerinin yakın mesafeden doğrudan protestocuların üzerine atılması dahil, tazyikli su sıkılması ve protestocuların polis tarafından dövülmesi şeklinde yaygın olarak görülmeye devam etti. İçişleri Bakanlığı'nın aşırı ve gereksiz güç kullanımıyla mücadele etmek için çıkardığı engeller çoğu zaman dikkate alınmadı.

Birkaç örnekte polis, ölüm ve yaralanmayla sonuçlanacak şekilde gösteri sırasında gerçek mermi kullandı.

CEZASIZLIK

Devlet görevlilerinin işlediği hak ihlalleriyle ilgili soruşturmalar etkisizliğini korurken, mağdurlar için adaletin yerini bulması ihtimali de düşük kaldı. Uzun zamandır vaat edilen ama bir türlü kurulamayan bağımsız bir polis şikayet mekanizması olmayınca, kolluk birimleri, kaynakları yetersiz olan savcıların talimatıyla, kendi işledikleri iddia edilen hak ihlallerini soruşturmaktan yine kendileri sorumlu oldular. Emniyet birimleri soruşturmalarda kullanılacak en temel delil unsurlarını bile çoğunlukla sunamadı.

Haziran 2013'te İstanbul'da bir Gezi Parkı eyleminin yakınlarında Hakan Yaman'ı dövüp ateşin içine sürükledikleri bir cep telefonu kamerasıyla kaydedilen altı polis memuru hakkında herhangi bir kovuşturma başlatılmadı.² Saldırıda bir gözünü kaybeden, vücudunda yanık ve kırıklar olan Hakan Yaman altı ameliyat geçirmek zorunda kaldı. Yıl sonunda emniyet birimleri o bölgenin MOBESE görüntülerini ve o sırada görevli olan polis memurlarının fotoğraflarını incelenmek üzere hala teslim etmemiştir. Paralel yürütülen bir idari soruşturma da, cep telefonu

çekilen bir görüntüde kullandıkları TOMA'nın numarasının net bir şekilde görülmesine rağmen polis memurlarının kimliğinin tespit edilemediği gerekçesiyle sonuçsuz kaldı.

Ekim'de İslam Devleti'nin silahlı grupları Suriye'deki Kürt kenti Kobane'ye saldırınca, çoğunluğu Kürtlerden oluşan güney doğu Türkiye'de patlak veren protestolarda muhalif gruplar arasındaki ve polisle çatışmalarda 40'tan fazla kişi hayatını kaybetti, çok sayıda kişi yaralandı. Olay yeri incelemelerinin zamanında yapılmadığı veya muhalif gruplara yapılan saldırılardan sorumlu olduğu iddia edilenlerin sorgulanmadığına dair birçok bildirimde bulunuldu.

Siirt'te Davut Naz bir Kobane protestosunda hayatını kaybetti. Vali yaptığı açıklamada Davut Naz'ın göstericiler tarafından boynundan yaralanarak öldürüldüğünü söylerken, görgü tanıkları polislin ona gerçek mermiyle ateş ettiğini bildirdi. Ailesi üç kurşun yarası olduğunu ama boynunda yaralanma işareti bulunmadığını belirtti. Olay yeri incelemesi yapılmadı ve yıl sonunda olayla ilgili ceza soruşturmasında bir ilerleme kaydedilmemiştir.

ADİL OLMAYAN YARGILAMALAR

Temmuz'da yapılan yasal düzenlemelerle terör suçlarına ve organize suçlara bakan özel yetkili mahkemeler kaldırılrsa da, terör suçları isnat olunan kişiler yine de kesin ve inandırıcı deliller olmaksızın umumi mahkemelerde hüküm giyme tehlikesiyle karşı karşıyaydı. 2013'te yapılan yasal düzenlemelerle yargılama öncesi tutukluluk süresinin beş yıla sınırlandırılması ve adil olmayan bir şekilde kullanımına karşı daha fazla koruma sağlanması sonuç verdi ve tutuklulukların hem sayısı, hem de süresi azaldı.

En yüksek yargı organı olan Hakim ve Savcılar Yüksek Kurulu'nda yapılan ve Adalet Bakanı'na daha fazla yetki vererek yüzlerce hakim ve savcının naklini mümkün kılan değişikliklerle yargının bağımsızlığı zayıflatıldı.

BARINMA HAKLARI

Merkezi hükümet ve başlıca siyasi partilerin kontrolünde olan yerel yönetimler, gerçekleştirdikleri kentsel dönüşüm projelerinde mahalle sakinlerinin yeterli danışma, tazminat veya alternatif barınma imkanının sunulması haklarını gözetme konusunda yetersiz kaldı.

İstanbul'un önemli bir Roman nüfusuna sahip yoksul semtlerinden Sarıgöl'de mahalle sakinleri, gecekondu evlerinin yerine kaliteli yüksek binaların yapılacağı projeden dolayı zorla evlerinden tahliye edildi. Yeni evlerin maliyeti mahalle sakinlerinin çoğunun karşılayabileceğinden çok daha yüksekti ve evini kaybedenlere ödenen tazminat yetersizdi. Proje yüzünden evsiz kalma tehdidiyle karşı karşıya kalan ailelerin büyük kısmı, nesillerdir bu semtte yaşamalarına rağmen arsa tapusuna sahip değildi.

KADINA YÖNELİK ŞİDDET

2012 tarihli Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanununun uygulaması, aile içi şiddeti çözmeye konusunda yetersiz, kaynaksız ve etkisiz olmaya devam etti. Yasal koruma altındaki kadınlardan bazılarının öldürüldüğü bildirildi. Aile içi şiddet mağdurları için gerekli sığınma evlerinin sayısı kanunda belirtilen çok altında kaldı.

MÜLTECİ VE SİĞINMACILAR

Hükümetin tahminlerine göre Ocak'ta 700.000 olan ülkedeki Suriyeli mülteci sayısı yılın sonunda 1,6 milyona ulaşmıştı.³ Maddi yükün büyük kısmını Türkiye makamları üstlenirken, uluslararası toplumun katkısı az oldu. Mültecilerin 220.000'inden fazlası iyi olanaklara sahip ve hükümetçe işletilen mülteci kamplarında barındırılıyor; ancak, kampların dışında yaşayan 1,3 milyondan fazla mültecinin önemli bir kısmı da muhtaç bir halde, alıyorsa da çok az yardım alarak yaşıyor. Türkiye'nin ilan ettiği "açık kapı politikasına" rağmen, resmi olmayan geçiş noktalarında sınır güvenlik güçlerinin, gerçek mermi kullanma, dövme ve savaşın

pençesindeki Suriye'ye geri-itme dahil, mültecilere karşı yasal olmayan veya gereksiz güç kullandığına dair sürekliliği bildirimler oldu.

Ağustos'ta tahminen 30.000 kadar Ezidi Kürt Irak'tan giriş yaptı; ama Suriyelilerden farklı olarak onlara "geçici koruma statüsü" veya onun sağladığı haklar ve yardımlar verilmedi. Ezidi mülteciler, başka ülkelerden Türkiye'ye gelmiş ve neredeyse tamamı sığınma taleplerinin işleme alınmasında ciddi gecikmeler yaşayan yaklaşık 100.000 sığınmacıya katılmış oldu.

VİCDANİ RETÇİLER

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin aldığı açık kararlara rağmen, askerlik hizmetine vicdani ret hakkını tanımadı. Onun yerine yetkili makamlar vicdani retçiler hakkında "asker kaçacağı" olmak ve benzer suçlardan ötürü tekrar tekrar kovuşturma başlattı.

Ekim'de bir askeri mahkeme 56 yaşındaki vicdani retçi Ali Fikri Işık'ı üç kere yoklama kaçacağı olmaktan 25 ay hapis veya 15.200 lira (6.275 Amerikan doları) para cezasına mahkum etti. "Asker kaçaklığı", vicdani sebeplerden ötürü 1980'lerde askerlik hizmetini yapmayı reddetmesinden kaynaklanıyordu. 56 yaşında artık askerlik yapamayacak kadar yaşlanmıştı ve askeri makamlar tarafından "askerlik yapacak kadar sağlam olmadığı" tespit edilmişti. Yıl sonunda Askeri Yargıtay'da temyiz incelemesi bekliyordu.

LEZBİYEN, GEY, BİSEKSÜEL, TRANSEKSÜEL VE İTERSEKS HAKLARI

Lezbiyen, gey, biseksüel, trans ve interseks bireyler istihdamda ve devlet kurumlarıyla ilişkilerinde ayrımcılığa maruz kalmaya devam etti. Ne Anayasa'da, ne de iç hukukta, cinsel yönelim ve kimliğe dayalı ayrımcılığa dair hükümler konması veya bu tür bir ayrımcılığın yasaklanması için herhangi bir adım atılmadı. Yıl içinde bir dizi trans kadın cinayeti bildirildi.

Temmuz 2008'de namus cinayeti olduğu düşünülen bir cinayete kurban giden eşcinsel Ahmet Yıldız'ın davasında, tek şüpheli olan

babasının hala yakalanamamış olmasından dolayı 2014'te de bir ilerleme kaydedilmedi. Yetkililer, öldürülmeden önce Ahmet Yıldız'ın aldığı ölüm tehditlerini araştırmamış, cinayet sonrasında da hızlı ve etkili bir soruşturma başlatma konusunda eksik kalmıştı.

-
1. Gezi Parkı eylemleri: Türkiye'de toplanma özgürlüğü şiddet kullanılarak engelleniyor (EUR 44/022/2013)
www.amnesty.org/en/library/info/EUR44/022/2013/en
 2. Gezi Parkı eylemleri: Türkiye'de toplanma özgürlüğü şiddet kullanılarak engelleniyor (EUR 44/022/2013)
www.amnesty.org/en/library/info/EUR44/022/2013/en
 3. Hayatta kalma mücadelesi: Türkiye'deki Suriye'den gelen mülteciler (EUR 44/017/2014)
www.amnesty.org/en/library/info/EUR44/017/2014/en

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ RAPORU 2014/15

DÜNYADA İNSAN HAKLARININ DURUMU

Uluslararası Af Örgütü Raporu 2014/15, 2014 yılında 160 ülke ve bölgede insan haklarının durumunu belgeliyor. 2013 yılından bazı kilit olaylar da bildiriliyor.

2014'te şiddetli çatışmalara ve çoğu hükümetin sivillerin haklarını ve güvenliğini korumadaki başarısızlığına rağmen, belli insan haklarının korunup güvence altına alınmasında önemli ilerleme kaydedildi. 1984'teki Bhopal gaz sızıntısının ve 1994'teki Ruanda soykırımının anıldığı önemli yıldönümlerinin yanı sıra İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin kabulünden bu yana geçen 30 yıla dair düşünceler, bizlere, ileriye doğru sıçramalar yapılmış olsa da, ağır insan hakları ihlalleri mağdurları ve sonrasında hayatta kalanlar için adalet sağlama adına daha çalışılması gerektiğini hatırlattı.

Bu raporda ayrıca dünyada, çoğu zaman zor ve tehlikeli şartlar altında insan haklarını savunanlar da anılıyor. Uluslararası Af Örgütü'nün dünya genelinde ilgilendiği en önemli konular; politika belirleyiciler, aktivistler ve insan haklarıyla ilgilenen herkesin okuması gereken bu raporda bir araya geliyor.

İnsan hakları çalışmalarımıza katılın: amnesty.org.tr